

Nr. 1 (195) / 2022
NUMĂR SPECIAL
Indexat în
CEEOL și ROAD

Supliment al revistei „Impact strategic”

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

DOI: 10.53477/1842-8096-22-1

ANALIZĂ MULTIDIMENSIONALĂ A INVAZIEI RUSE ÎN UCRAINA (24 februarie – 2 martie 2022)

Ediția specială a publicației Colocviu strategic este dedicată implicațiilor agresiunii militare a Federației Ruse împotriva Ucrainei și este realizată integral de către echipa de cercetători a Centrului de studii strategice de apărare și securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. Scopul nostru este să oferim o analiză obiectivă și succintă asupra implicațiilor evenimentelor care se petrec în Ucraina, concentrându-ne pe mai multe dimensiuni ale acesteia – politică, militară, juridică, economică, socială, informațională și umanitară.

La baza demersului nostru se află surse deschise de documentare, care acoperă perioada 24 februarie – 2 martie 2022. Având în vedere că agresiunea militară asupra Ucrainei se află în plină desfășurare, principala limită a cercetării este constituită de gradul ridicat de incertitudine al dinamicii conflictului. Întreaga analiză este însă plasată în contextul evenimentelor din Ucraina ultimilor opt ani, astfel încât să poată fi urmărite tendințele existente încă dinainte ca întregul teritoriul ucrainean să devină scena unui război purtat cu arme convenționale.

Intervenția militară a Rusiei în Ucraina

Florian Cîrciumaru, Dan-Lucian Petrescu
Crăișor-Constantin Ioniță

La 24 februarie 2022, Rusia a lansat o invazie militară pe scară largă în Ucraina, vecinul său cel mai important din sud-vest. Această intervenție cu trupe, denumită de președintele rus, Vladimir Putin, drept o „operație militară specială”, este considerată de specialiștii militari din întreaga lume drept cea mai mare operație de război convențional din Europa de după cel de-al Doilea Război Mondial și marchează o escaladare majoră a conflictului dintre cele două țări, care oricum se aflau într-o situație incertă, între criză și conflict, încă din 2014.

¹ Într-un raport lansat la data de 28 iulie 2021, Centrul american de studii internaționale strategice (CSIS) a analizat pregătirea forțelor militare ruse pentru desfășurarea exercițiului operativ-strategic *Zapad-2021* în vestul Rusiei și în sudul Belarusului. Ca o noutate a acestui exercițiu, s-a modificat postura prezenței forțelor militare ruse la granița cu Ucraina, prin aducerea a aproximativ 20.000-30.000 de militari și echipamente din celelalte districte și relocarea lor în poligoane situate în apropierea graniței de vest. La finalul raportului, s-a concluzionat că: „analizate împreună, acțiunile ruse de creștere a prezenței militare în apropierea graniței cu Ucraina din acest an [2021] sugerează că forțele militare ruse au fost pregătite să întreprindă operații ofensive în adâncime și nu să fie folosite drept o măsură de

Moscova a început să crească masiv prezența trupelor sale la granița cu Ucraina încă de la începutul anului 2021, a desfășurat exerciții de nivel operativ și strategic în comun cu Belarus (exercițiul *Zapad-2021*¹), incluzând testarea rachetelor sale nucleare (exercițiul *Grom-2022*²). De asemenea, a lansat o retorică belicoasă la nivel politic, nemai-întâlnită până atunci, în care se trasa o „linie roșie” cu privire la intrarea Ucrainei și Georgiei în NATO și creșterea prezenței forțelor aliate în estul Europei. Aceste evenimente au convins decidenții politici și militari occidentali că o astfel de acțiune militară majoră în zonă este iminentă. Se aștepta chiar ca acțiunile să înceapă pe timpul jocurilor olimpice de iarnă din China.

descurajare în cazul în care Ucraina ar dori să recucerească regiunea Donbas” (Muzyka July 2021).

² La 19 februarie 2022, Agenția Reuters a preluat o știre din presa rusă în care a prezentat lansarea, la ordinul expres al președintelui Vladimir Putin, a două rachete balistice nucleare - una din nord-vestul Rusiei și cea de-a doua de la bordul unui submarin în Marea Barents – în cadrul exercițiului forțelor strategice nucleare *Grom-2022* (Tunetul). Cu prilejul acestui exercițiu, la care a fost invitat să participe și președintele Belarusului, Alexander Lukașenko, s-au lansat rachete de croazieră Kalibr și rachete hipersonice Zircon de către navele flotelor Nordului și Mării Negre, împotriva țintelor navale și terestre, iar avioanele au lansat rachete hipersonice de croazieră Kinzhal împotriva țintelor de la sol (Balmforth and Kiselyova 2022).

Nu doar prezența la granița cu Ucraina a fost intensificată, dar Kremlinul a decis, în cursul anului 2021, să creeze 20 de noi mari unități și unități în Districtul Militar Vest, cu scopul de a descuraja extinderea Alianței Nord-Atlantice spre est. Enclava Kaliningrad și peninsula Crimeea au primit un statut aparte în cadrul acestei noi posturi de descurajare ruse. Astfel, în enclava Kaliningrad a fost înființată Divizia 18 Infanterie Moto, aparținând Corpului 11 Armată al Flotei Mării Baltice și dotată cu noile tancuri T-72B3M și mașini de luptă BMP-3 (modernizarea constă într-o turelă acoperită cu o cușcă demontabilă sau cu întăritură blindată pentru lupta în localitate, un tun de 125 mm și, ca arme auxiliare, tunuri automate și rachete nedirijate). În Crimeea a fost întărită Divizia 7 Asalt Aerian cu un regiment aeropurtat (VDV), dotat cu vehicule de luptă BMD-4M (transportabile pe calea aerului), iar în apropierea graniței cu Ucraina a fost înființată Divizia 18 Infanterie Moto, în subordinea Armatei 8 Arme Întrunite de la Novocheerkassk (The Institute for Strategic Studies 2022, 168). Totodată, marile unități ale Forțelor Terestre au în dotare mici drone autonome (UAVs) cu marcatori prin laser pentru iluminarea țintelor, care apoi sunt angajate de artilerie și sunt sprijinite de avioane Ka-52M Hokum și elicoptere Mi-28M Havoc, dotate cu rachete aer-sol KBM Item 305 (bătăie maximă 15 km) (The Institute for Strategic Studies 2022, 170).

După ce Consiliul federal rus a recunoscut independența celor două republici auto-proclamate, Donețk și Luhansk, și a autorizat acțiunile militare ale forțelor ruse în afara granițelor țării (la 22 februarie 2022) și proclamarea, de către Rada ucraineană, a stării de urgență, începând cu 23 februarie 2022, „operația militară specială” rusă a început pe data de 24 februarie 2022, la orele 05.00 (ora Moscovei), punând față în față forțele militare ale Rusiei, Belarusului și luptătorii separatiști din regiunea carboniferă Donbas, pe de o parte, și armata ucraineană, pe de cealaltă parte, sprijinită militar și financiar de către SUA, UE și unele state aliate. La acea dată, forțele ruse de la granița cu Ucraina și din peninsula Crimeea însumau aproximativ 130.000 de luptători, organizați în 168 de Grupări de forțe de tip batalion (BTGs) de Forțe Terestre, Infanterie Navală și Forțe Aeropurtate, aparținând Armatelor 8, 20 și 22 Arme Întrunite și reprezentând 25-35% din totalul forțelor terestre dislocabile (The Institute for Strategic Studies 2022, 169). Forțele Aeriene ruse erau pregătite să câștige superioritatea aeriană și să sprijine acțiunile terestre, având 124 de avioane multi-rol de tipul Su-34 Fullback și 97 Su-35 Flanker (The Institute for Strategic Studies 2022, 166).

Armata belarusă are aproximativ 48.000 de luptători echipați cu arme de proveniență rusă (tancuri T-72B și B3, vehicule blindate MT-LB și AUV Tigr, sisteme anti-tanc 9P148 Konkurs și 9P149 Shturm, sisteme anti-aeriene 2K22 Tunguska, S-300PS și

9K37 Buk, avioane MiG-29/S/UB Fulcrum, Su-25K/UBK Frogfoot A/B și Su-30SM Flanker, elicoptere Mi-24 Hind, Mi-8 Hip și Mi-24 Halo) (The Institute for Strategic Studies 2022, 186-187), pregătite să intervină la solicitarea Kremlinului. Separatiștii ruși, autointitulați Forțele Armate Unificate ale Novorossiya (Объединённые Вооружённые Силы Новороссии – NAF), însumează aproximativ 44.000 de luptători, cuprinzând Corpul 1 Armată din Donețk, Corpul 2 Armată din Luhansk, precum și milițiile populare din cele două regiuni. Acestea sunt dotate cu echipamente capturate atât de la forțele ucrainene, cât și puse la dispoziție de militarii ruși (tancul T-72B3 și T-72BA, vehiculele blindate BTR-82AM și BPM-97 Vystrel, sistemul anti-aerian Pantsir-S1, vehiculul multirol GAZ Vodnik, rachetele anti-tanc Komet etc.) (Interfax-Ukraine 2014).

Rusia mai este sprijinită politic și economic de către China, conform înțelegerilor încheiate la întâlnirea dintre președinții celor două țări la deschiderea oficială a Jocurilor Olimpice de Iarnă. Liderii din Iran, Siria, Cuba și Venezuela și-au exprimat sprijinul nemijlocit, dacă situația o impune, iar India și Pakistan au o poziție neutră.

În contrapartidă, forțele armate ucrainene numără 196.000 de luptători, plus 102.000 de jandarmi și forțe paramilitare, organizați în patru districte militare regionale și dotate cu echipamente de proveniență rusească, nu de cea mai nouă generație. Principalele sisteme de armament și tehnică de luptă sunt tancuri T-80, T-72AV și AMT, vehicule blindate BMP 1 și 2, BTR-3DA și 4E, sisteme anti-tanc SP 9P149, sistem sol-sol 9K79 Tochka, elicoptere Mi-24 Hind și Mi-8 Hip, sisteme anti-aeriene S-300V și ASM Barrier-V, avioane MiG-29 Fulcrum, Su-24M Fencer, Su-25 Frogfoot și Su-27 Flanker (The Institute for Strategic Studies 2022, 212-216). În plus, forțele ucrainene au primit, ca sprijin militar extern, sisteme antitanc Javelin și Panzerfaust 3, sisteme anti-aeriene Stinger, aruncătoare de grenade, armament individual, veste și căști de protecție, echipamente digitale, muniții și carburant. La acestea se adaugă medicamente și sprijin financiar de la țări precum: SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Olanda, Canada, Suedia, Belgia, Portugalia, Spania, Grecia, România și Republica Cehă.

Invasia a fost declanșată pe fondul escaladării luptelor din regiunea separatistă Donbas (începând cu 17 februarie), al unor atacuri cibernetice concentrate asupra sistemelor guvernamentale ale administrației de stat și financiare și a unui intens atac cu rachete asupra obiectivelor militare ale Ucrainei, în special asupra sistemului de comandă-control și a celui de apărare antiaeriană. Încă de la începutul invaziei din dimineața zilei de 24 februarie, președintele Volodimir Zelenski s-a adresat națiunii, spunând că Ucraina a suferit pierderi uriașe în urma unor atacuri executate de la mare distanță (bombar-

damente și lovituri cu rachete balistice și de croazi-eră). Tot cu această ocazie, a anunțat că țara sa rupe relațiile diplomatice cu Federația Rusă, ca urmare a acestor atacuri nemiloase, inumane și ilegale, lucru reiterat în fiecare zi a războiului și aproape a implorat cetățenii ruși „care încă nu și-au pierdut onoarea”, să protesteze împotriva acțiunilor militare (Radio Free Europe/Radio Liberty 2022).

Figura nr. 1: Situația generală a conflictului armat din Ucraina la 1 martie 2022 (The Visual Journalism Team 2022)

Ofensiva se desfășoară în patru zone, de pe baze de plecare la ofensivă dispuse pe teritoriul Rusiei, Belarusului și peninsulei Crimeea, astfel:

1. Zona de operații nord – atac convergent către Kiev dinspre Mazyr și, respectiv, Gomel.
2. Zona de operații nord-est – atac pe front liniar, pe direcțiile Belgorod, Harkov și Kursk, Sumî.
3. Zona de operații est – dezvoltarea ofensivei către centrul Ucrainei, dinspre regiunea Donbas și dinspre Mariupol.
4. Zona de operații sud – atac divergent dinspre peninsula Crimeea către Odesa și Donețk.

Figura nr. 2: Situația în zona de nord a conflictului din Ucraina la 1 martie 2022 (The Visual Journalism Team 2022)

În nord, trupele ruse au trecut granița cu Ucraina pe la Cernobil și, respectiv pe la Senkivka, într-un atac convergent către Kiev, cu scopul de a cucerii capitala și a înlătura regimul politic ucrainean. Pe direcția Mazyr, Kiev, forțele ruse (unități de infante-

rie și tancuri de valoare regiment), au înaintat rapid, ajungând, până în suburbiile capitalei. Pe cealaltă direcție, dinspre Gomel, ritmul ofensivei a fost unul mai redus, astfel încât planul de a ataca simultan din două direcții nu a avut succes. Este de așteptat ca forțele ruse care atacă dinspre nord-est (Troebortno) să constituie o a treia direcție de ofensivă cu scopul de a cucerii capitala printr-o manevră pe direcții exterioare.

Figura nr. 3: Situația în zonele de nord-est și est ale conflictului din Ucraina la 1 martie 2022 (The Visual Journalism Team 2022)

În nord-est, atacul s-a desfășurat pe două direcții, dintre care Belgorod, Harkov este cea mai importantă, vizând cucerirea celui de-al doilea oraș ca mărime din Ucraina. Și pentru acest obiectiv, rezistența ucraineană a fost una neașteptat de puternică și, deși în 27 februarie forțele ruse intraseră în oraș, în ziua următoare au fost respinse și asediul a fost reluat.

În est, atacul a fost unul divergent (manevră pe direcții interioare), cu scopul de a lărgi „capul de pod” reprezentat de teritoriul ocupat de separatiști în Donbas. Acțiunile s-au desfășurat pe trei direcții, vizând, în special, menținerea controlului asupra portului Mariupol și al celor două orașe Donețk și Luhansk, cucerirea teritoriului până la orașul Dnipro și realizarea joncțiunii cu forțele care atacă dinspre sud (Crimeea).

Figura nr. 4: Situația în zona de sud a conflictului din Ucraina la 1 martie 2022 (The Visual Journalism Team 2022)

În sud, ofensiva s-a desfășurat tot pe direcții interioare, pornind de pe granița (*de facto*) dintre Crimeea și Ucraina, în scopul extinderii teritoriului controlat către centrul Ucrainei și către portul Odessa și, simultan, realizării joncțiunii cu forțele care atacă dinspre est. Cel mai probabil, se intenționează decuplarea Ucrainei de la Marea Neagră și Marea Azov, prin cucerirea și controlul litoralului și al porturilor.

Figura nr. 5: Acțiunile viitoare (Child, et al. 2022)

Cel mai probabil, forțele armate ruse vizează două obiective:

1. Cucerirea și controlul zonei centrale și de est a Ucrainei, prin dezvoltarea ofensivei din direcțiile sud (peninsula Crimeea), est (regiunea Donbas) și nord-est (Harkov) – victoria militară.

2. Cucerirea zonei de nord și a capitalei Kiev (realizând, ulterior, joncțiunea cu forțele proprii pe râul Nipru) în scopul capturării, înlăturării conducerii politice a Ucrainei și înlocuirii acesteia cu una pro-rusă – asigurarea victoriei politice.

Planificată inițial ca o operație de tip *blitzkrieg* (estimată a-și atinge obiectivele în aproximativ două zile), cu scopul de a înainta și cuceri rapid principalele orașe, în special capitala Kiev, de a controla rutele de aprovizionare, a distruge centrele de comunicații, punctele de comandă ale armatei ucrainene și alte obiective militare strategice și operative, acesta nu a putut fi executată ca atare. Rezistența armată, voința populară, patriotismul și determinarea cetățenilor de a-și apăra țara, fiind încurajați de prezența neașteptată a președintelui în mijlocul evenimentelor, ca un adevărat comandant, au condus la o rezistență armată și populară semnificativă, lupte de rezistență ale populației civile, ceea ce a determinat continuarea invaziei, a atacurilor și luptelor cu toate forțele și mijloacele dislocate. Zelenski a declarat că nu va părăsi țara și va muri cu arma în mână, deși știa că era ținta nr. 1 a trupelor rusești (Digi 24 2022). Astfel, „operația militară specială” a fost caracterizată, în general, de un ritm redus, neașteptat de către planificatorii militari și conducerea de la Kremlin. Forțele terestre rusești au fost sprijinite din aer prin

acțiuni de cercetare și supraveghere (avioane și mijloace aeriene fără pilot), precum și prin acțiuni de lovire, atât prin sprijin aerian apropiat, cât și prin sprijin aerian nemijlocit. Forțele de manevră (infanterie, tancuri) au fost sprijinite prin focul executat de către mijloace de artilerie și rachete. Acțiuni izolate de cercetare și lovire au fost desfășurate pe tot teritoriul Ucrainei, în special în zona obiectivelor militare ucrainene (puncte de comandă, depozite de armament și muniții, aeroporturi și aerodromuri). Au fost întrebuițate atât aviația și sistemele de rachete balistice și de croazieră, cât și forțe parașutate în adâncimea teritoriului Ucrainei.

Rezistența ucraineană s-a dovedit a fi neașteptat de eficientă, producând pierderi semnificative în rândul forțelor rusești, atât în ceea ce privește personalul militar, cât și tehnica de luptă (aproximativ 5.800 soldați, 60 aeronave de luptă - avioane de luptă, elicoptere de atac și 1.100 tancuri și mijloace blindate) (Marina 2022). Conducerea de la Kiev a crescut permanent moralul forțelor armate regulate prin îndemnuri repetate la mobilizarea populației și prin înarmarea acestora. Așa cum se relatează pe canalele media (Redacția G4Media 2022), experții militari ucraineni apreciază că ofensiva forțelor rusești a avut un grad ridicat de predictibilitate, în special al manevrelor executate, al tacticilor folosite, dar și al loviturilor executate și sistemelor de armament întrebuițate. Alături de determinarea și de moralul ridicat al forțelor ucrainene, precum și de sprijinul acordat din exterior, această situație a contribuit semnificativ la scăderea ritmului ofensivei până la un nivel neașteptat de către planificatorii ruși. În plus, creșterea lungimii liniilor de aprovizionare și întreruperile existente în aprovizionarea cu anumite categorii de produse logistice (în special, carburanți și hrană) au scăzut simțitor moralul trupelor ruse și au diminuat și mai mult ritmul ofensiv.

În paralel, s-au desfășurat acțiuni navale ofensive, mai ales în Marea Neagră și Marea Azov. Astfel, o navă militară rusească aparținând flotei din Marea Neagră a cerut celor 13 grăniceri ucraineni de pe Insula Șerpilor (aflată la 40 km depărtare de țărmul românesc) să se predea pentru a evita vărsarea de sânge. Ca urmare a refuzului acestora și a declarației de a lupta cu arma în mână, apărătorii au fost neutralizați, iar Insula Șerpilor a fost cucerită, urmând a fi utilizată, cel mai probabil, în acțiunile ulterioare datorită avantajului strategic oferit de poziția geografică. În egală măsură cu evenimentele din teren, mai multe nave de luptă rusești ale aceleiași flote au fost desfășurate în Marea Neagră pentru a securiza controlul asupra anumitor zone. Cu această ocazie, mai multe nave, printre care și câteva nave comerciale turcești, au fost amenințate, intimidat și forțate să își redirecționeze rutele de navigație.

Ca urmare a eșecului cuceririi capitalei, amploarea invaziei a crescut odată cu introducerea în luptă a altor forțe ale Federației Ruse, staționate pe frontiera belorusă cu Ucraina, continuând ofensiva către celelalte orașe mari ale Ucrainei (Harkov, Mariupol și Odessa), cu intenția de a le cucerii. Odată cu introducerea în luptă a circa 50% din efectivele rusești staționate la graniță, amploarea dezastrului și a catastrofei umanitare a crescut, prin lovirea inclusiv a zonelor rezidențiale civile, a unor obiective administrativ-teritoriale civile, a turnului de televiziune din Kiev, a Memorialul Holocaustului din Kiev (Vlad 2022), inclusiv a unor spitale și școli, susținând ideea că acest război nu mai este doar împotriva armatei ucrainene, ci împotriva întregului popor ucrainean, pentru distrugerea identității naționale.

Pentru a crește și mai mult amploarea acțiunilor precedente, președintele Putin a ordonat public ministrului apărării și Șefului statului major general, trecerea la o treaptă superioară de pregătire a arsenalului nuclear strategic pentru creșterea nivelului de descurajare strategică nucleară. Tot în acest context, precizăm că există dovezi, furnizate prin intermediul canalelor de televiziune (Kiss 2022), care atestă faptul că președintele rus ar fi utilizat rachete cu încărcătură de luptă termobarică (TOS-1 Buratino) în luptele pentru cucerirea orașului Harkov și în zonele îndepărtate ale periferiei Kievului.

Ulterior, decidenții militari ruși au ordonat suplimentarea forțelor angajate prin introducerea în luptă a circa 85% din forțele staționate la granița cu Belarus, fiind raportată prezența unei coloane lungi de aproximativ 60 km, în deplasare către Kiev, cu scopul interpretat de a ocupa Kievul, în urma unei bătălii decisive (Digi 24 2022). Această coloană, urmărită de sateliții comerciali, a fost raportată ca având o viteză redusă de deplasare, oprindu-se pe un aliniament situat la o distanță de aproximativ 30 de km de centrul Kievului. Aceasta conduce la analiza conform căreia, dispozitivul realizat reprezintă o centură de încercuire a capitalei, creând condiții favorabile de atac aviației, rachetelor cu baza la sol și artileriei și care va fi ulterior folosită, ca eșalon doi, pentru ocuparea completă a Kievului, prin realizarea joncțiunii cu alte grupări de forțe care atacă pe alte direcții.

La presiunea opiniei publice internaționale, s-au început unele negocieri de pace la data de 28 februarie, în apropierea graniței dintre Ucraina și Belarus, între reprezentanți ai celor două state implicate în conflict (la nivel de consilieri prezidențiali), care s-au încheiat fără o decizie concludentă, urmând a fi reluate la o dată ulterioară, stabilită de comun acord. Solicitățile Rusiei s-au referit la aprobarea în Parlamentul ucrainean a statutului de neutralitate al țării, organizarea unui referendum pe această problemă, recunoașterea celor două repu-

blici autodeclarate și renunțarea la cererea ca Crimeea să fie returnată Ucrainei. La rândul lor, reprezentanții ucraineni au cerut încetarea focului și retragerea trupelor ruse de pe teritoriul său (Costea 2022). A doua rundă de negocieri s-a desfășurat pe data de 3 martie, fără concluzii relevante.

Consecințele invaziei pe plan regional și internațional nu au întârziat să apară. Statele vecine, precum Republica Moldova, România și Slovacia, alte state europene și chiar SUA au declarat închiderea spațiului aerian național (*no-fly zone*) pentru toate aeronavele rusești. Mai mult decât atât, majoritatea statelor europene și-au declarat solidaritatea, multe dintre acestea luând decizia de a trimite ajutoare umanitare dar și diverse sisteme de protecție și armament antitanc ușor. România contribuie cu un număr semnificativ de facilități medicale (spitale de campanie) și medicamente, precum și cu echipament individual de protecție (veste și căști de protecție), dar și cu elemente de muniție, în valoare estimată la 3 milioane de euro.

Coordonate juridice ale războiului din Ucraina

Mirela Atanasiu

După EuroMaidan și auto-proclamarea independenței unor teritorii separatiste ucrainene prorus (Republica Autonomă Crimeea, Republica Populară Donețk – DNR și Republica Populară Luhansk – LNR), în 2014, a urmat anexarea ilegală a Crimeei de către Federația Rusă. Apoi, în regiunea Donbas, care cuprinde cele două republici, a izbucnit un conflict între forțele militare ucrainene și forțele separatiste alimentate de Rusia. Pe acest fundal, din martie 2014, în Ucraina a fost instituită Misiunea Specială de Monitorizare (misiune civilă internațională de observare) creată sub auspiciile OSCE, mandatată să contribuie la reducerea tensiunilor și să contribuie la promovarea păcii în Ucraina.

Tot în acest context, s-au constituit Grupul de Contact Trilateral pentru Ucraina, format din reprezentanți din Ucraina, Rusia și OSCE, care a întocmit Acordurile de la Minsk I (mai 2014) și II (februarie 2015) prin care se urmărea încetarea conflictului în această regiune situată în estul Ucrainei la frontiera cu Rusia. Deși au avut loc o serie de întâlniri ale Grupului (mai multe în 2014 la Kiev, Donețk și Minsk, și una în februarie 2015 la Minsk), în toată această perioadă, nu s-a ajuns la nicio înțelegere deoarece există o diferență majoră de percepție între părți: Ucraina vede acordurile drept instrumente juridice prin care să-și restabilească suveranitatea, iar Rusia, prin care să i-o desființeze. Ulterior, s-a recurs la Formatul (Grupul de contact) Normandia, creat în iunie 2014, care cuprinde Germania, Rusia, Ucraina și Franța, reprezentanții săi întâlnindu-se

mai des între 2014-2016 în efortul de a rezolva războiul din Donbas fără a obține vreun rezultat, după care a urmat o perioadă de stagnare și apoi de suspendare a întâlnirilor directe.

Din octombrie 2021, Rusia a început detașarea de forțe și echipamente militare la frontiera ucraineană, stârnind îngrijorările comunității internaționale asupra unei posibile invazii (Yaffa 2021) (Bloomberg 2021) (Courtney și Wilson 2021). De altfel, președintele american, Joe Biden, exprima acest aspect într-o declarație de presă din 9 decembrie 2021: „SUA și aliații noștri vor răspunde cu măsuri puternice, economice și de altă natură, în cazul unei alte intervenții militare” (The White House 2021).

În pofida întâlnirii de la Paris, pe 26 ianuarie 2022, a reprezentanților statelor din Formatul Normandia, cu reiterarea importanței Acordurilor de la Minsk, la câteva zile după, Rusia anunța că va efectua un exercițiu militar în comun cu Belarusul. Anunțul l-a determinat, în 10 februarie 2022, pe Secretarul General al NATO Jens Stoltenberg să punteze, cu referire la consolidarea militară rusă existentă în interiorul și în jurul Ucrainei, că „Rusia a desfășurat în această țară peste 100.000 de militari însoțiți de capacități, precum unități medicale, comandă-control și logistică” și „Belarusul va găzdui aproximativ 30.000 militari ruși în contextul exercițiului militar întrunit desfășurat pe teritoriul său”, subliniind că „NATO nu este o amenințare pentru Rusia” (NATO 2022). În același timp, conflictul din interiorul Ucrainei s-a intensificat, ceea ce a determinat retragerea, în 13 februarie 2022, a personalului misiunii OSCE din estul Ucrainei (Reuters 2022).

La 21 februarie 2022, în urma unei Rezoluții adoptate anterior de Parlamentul rus, președintele Putin semna decretele prin care recunoștea independența republicilor separatiste din regiunea Donbas. Concomitent, trupelor militare rusești, comasate la frontiera ucraineană de câteva luni, li s-a ordonat de la Kremlin să intervină în cele două teritorii secesioniste ca forță de menținere a păcii. Recunoașterea oficială de către președintele rus a celor două republici semnala eșecul implementării Acordurilor de la Minsk, declanșându-se promisiunile de sancționare suplimentară din partea SUA și a Uniunii Europene cu un pachet mai larg de pedepse economice care urmau să fie instituite în caz de invazie.

Ulterior, sub pretextul unui „genocid care decurge în Donbas asupra cetățenilor ruși” și pe fundalul „înarmării teritoriilor noastre istorice”, prin vocea președintelui Putin, Rusia a lansat o agresiune militară împotriva Ucrainei pe 24 februarie 2022

(The Spectator 2022), urmând un atac la scară largă, pe mai multe direcții, al trupelor rusești, în pofida avertizărilor occidentale cu instituirea de noi sancțiuni și cu sprijinirea Ucrainei într-un astfel de eveniment. Imediat după inițierea „operației speciale” (The Spectator 2022), într-o nouă declarație, președintele Putin justifica intervenția militară pentru „demilitarizarea și denazificarea Ucrainei” (TASS 2022). NATO a reacționat imediat declarând că atacul rus reprezintă „un act brutal de război” și că „susține pe deplin suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei și dreptul Ucrainei la autoapărare” (NATO 2022), iar UE considera că atacul reprezintă „invadarea neprovocată a acesteia de către forțele armate ale Federației Ruse” (Council of the EU 2022).

Sancțiunile comunității internaționale s-au intensificat gradual în contextul declanșării războiului în Ucraina, între care menționăm:

- *în 21 februarie*: SUA blochează proprietățile unor persoane și interzice anumitor persoane tranzacții care urmăresc să submineze suveranitatea și integritatea teritorială a Ucrainei (The White House 2022);

- *în 24 februarie*: SUA impune sancțiuni economice severe și controale la export³ (U.S. Department of the Treasury 2022) iar UE, sancțiuni suplimentare împotriva Rusiei care vizau sectorul financiar, sectoarele energiei și transporturilor, bunurilor cu dublă utilizare, controlul exporturilor și finanțarea exporturilor, politica de vize, sancțiuni suplimentare împotriva unor cetățeni ruși și noi criterii de listare (European Council 2022);

- *în 25 februarie*: SUA impun sancțiuni împotriva președintelui Putin și a ministrului său de externe, Serghei Lavrov (U.S. Department of the Treasury 2022), măsuri instituite concomitent și de UE care a inclus și un pachet suplimentar de măsuri individuale și economice împotriva Belarusului (European Council 2022); Consiliul Europei i-a suspendat Rusiei dreptul de reprezentare (Council of Europe 2022);

- *în 26 februarie* se instituie un set de sancțiuni comune ale Regatului Unit al Marii Britanii, Comisiei Europene, Franței, Germaniei, Italiei, Canadei și SUA (eliminarea băncilor ruse din sistemul SWIFT, prevenirea Băncii Centrale Ruse de a-și folosi rezervele în scopuri de evitare a impunerii sancțiunilor, instituirea de măsuri pentru prevenirea „pașapoartelor de aur”, prin care se facilita unor oligarhi ruși să obțină alte cetățenii, constituirea unei forțe care să asigure implementarea sancțiunilor (European Commission 2022);

³ Restricțiile constau din două părți: sancțiuni financiare semnificative pentru o serie de instituții financiare și persoane fizice din Rusia (inclusiv entități pe care le dețin, care nu se limitează la sectorul financiar) și controale ample la export

care impun cerințe stricte de licență, politicile de licențiere și disponibilitatea limitată a excepțiilor de licență, pentru exporturile unei game largi de articole către Rusia.

- În 28 februarie: SUA instituie măsuri bancare suplimentare⁴ (Department of the Treasury 2022), iar UE „interzice tranzacțiile cu Banca Centrală Rusă, implementează un pachet de sprijin de 500 milioane de euro pentru finanțarea echipamentelor și aprovizionării forțelor armate ucrainene, interzice survolarea spațiului aerian al UE și a accesului transportatorilor ruși la aeroporturile UE și adaugă pe lista de sancțiuni încă 26 de persoane” (European Council 2022).

De asemenea, comunitatea occidentală a luat și măsuri de susținere a Ucrainei, sub formă de sprijin umanitar pentru ajutorarea populației civile, sprijin financiar pentru achiziționarea de tehnică și echipamente militare și material, sub formă de sprijin logistic.

În momentul de față, din punctul de vedere al legislației internaționale, în pofida declarațiilor oficialilor ruși, invazia Ucrainei este un act clar de agresiune, cu încălcarea Art. 2.4 din Carta ONU, care „interzice folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărui stat”. Ostilitățile dintre forțele armate ruse și forțele armate ucrainene constituie un conflict armat internațional guvernat de dreptul internațional al tratatelor (cele patru Convenții de la Geneva din 1949 și Protocolul (I) adițional din 1977 și Convențiile de la Haga din 1907 care reglementează mijloacele și metodele de război)⁵, precum și de regulile dreptului internațional umanitar cutumiar. De aceea, la momentul de față, atât forțele ucrainene, cât și cele ruse, precum și separatiștii și alte grupuri armate, trebuie să facă distincție între civili și combatanți și între obiecte civile și obiective militare. De asemenea, atacurile pot fi îndreptate numai împotriva luptătorilor și a obiectivelor militare, fiind interzisă ținerea civililor, a caselor lor sau a infrastructurii vitale.

O consecință juridică directă care a decurs din recunoașterea situației din Ucraina ca război convențional a fost hotărârea Turciei de a interzice navelor de război rusești (ca parte în conflict) intrarea în Marea Neagră prin strâmtorile Bosfor și Dardanele, activând astfel mecanismul Convenției de la Montreaux din 1936, distincție juridică inclusă în art. 19 astfel „... navele de război aparținând puterilor beligerante nu vor trece prin strâmtori decât în cazurile care decurg din aplicarea articolului 25 din prezenta convenție și în cazurile de asistență acordată unui stat victimă a agresiunii în virtutea unui tratat de asistență reciprocă care leagă Turcia, încheiat în cadrul Pactului Societății Națiunilor și înregistrat și publicat în conformitate cu prevederile articolului 18 din Pact” (League of Nations 1936).

Niciuna dintre situațiile excepționale precizate nu sunt valabile în situația de față, astfel încât să fie justificată permiterea trecerii vreunei nave rusești de război prin Strâmtorile Bosfor și Dardanele. De asemenea, în Art. 13 al Convenției se precizează și că „eventualul tranzit al navelor de război prin strâmtori va fi precedat de o notificare dată către Guvernul turc prin canale diplomatice”.

În 2 martie, într-o sesiune specială de urgență a Adunării Generale a ONU a fost adoptată Rezoluția A/ES-11/L.1, datată cu o zi înainte, 141 de membri votând pentru, 35 de state abținându-se (China, India, Pakistan și Iran fiind printre acestea), și doar 5 state fiind împotriva (Rusia, Belarus, Coreea de Nord, Siria și Eritreea). În conținutul acesteia „se condamnă declarația din 24 februarie 2022 a Federației Ruse privind „operația militară specială” inițiată în Ucraina” și „decizia Federației Ruse de a crește gradul de alertă a forțele sale nucleare” (United Nations General Assembly 2022).

NATO și Uniunea Europeană: între sprijinirea Ucrainei și reasigurarea Aliatilor

Cristina Bogzeanu

La 24 februarie 2022, Federația Rusă a demarat agresiunea militară asupra Ucrainei. Evenimentul a fost precedat de o serie de exerciții desfășurate de Federația Rusă în proximitatea granițelor ucrainene, inclusiv pe teritoriul Belarusului, context în care Kremlinul a reușit să concentreze o cantitate nejustificată de trupe și echipamente militare (Foreign Policy 2021). La aproape o săptămână de la debutul agresiunii militare, am asistat la manifestarea solidarității internaționale față de cauza ucraineană, motivate de caracterul nejustificat al acțiunilor militare ale Rusiei asupra Ucrainei. În acest context internațional, reacția NATO și a UE este relevantă nu doar pentru actorii din regiunea în care se petrece conflictul armat, ci pentru întreaga regiune euroatlantică. Ucraina, deși nu este stat membru al niciuneia dintre cele două organizații, beneficiază și a dezvoltat în timp relații partenoriale cu NATO și UE. Documentele care au fundamentat aceste parteneriate (NATO 1997) (Acord de Asociere între Uniunea Europeană și statele membre ale acesteia, pe de o parte, și Ucraina, pe de altă parte 2014) sunt și cele în baza cărora cele două organizații furnizează sprijinul pentru statul ucrainean în prezent.

În același context al masării trupelor rusești în apropierea granițelor ucrainene, Rusia a elaborat o serie de cerințe pentru comunitatea euroatlantică

⁴ Acestea presupun interzicerea oricărei tranzacții care implică Banca Centrală, Fondul Național de avere sau Ministerul de Finanțe ale Federației Ruse, inclusiv orice transfer de active

către astfel de entități sau orice tranzacție de schimb valutar pentru sau în numele unor astfel de entități.

⁵ Ambele state, Rusia și Ucraina sunt părți semnatare ale acestora.

printre care se numără obținerea de garanții că Ucraina și nici un alt stat din estul Europei nu va deveni stat membru al NATO, precum și retragerea infrastructurii militare a NATO la nivelul anului 1997 (The Guardian 2021), toate inacceptabile pentru actorii euroatlantici.

Agresiunea militară a Rusiei asupra Ucrainei a fost, de asemenea, precedată de eforturi din partea actorilor occidentali de a opri escaladarea crizei. Reuniunea în cadrul Consiliului NATO-Rusia din 12 ianuarie, deși importantă prin deschiderea părților de a discuta interesele lor divergente, nu a dus la atingerea unui compromis în această privință (NATO 2022d). Ulterior, Aliații au convenit o serie de aspecte în care apreciau că există posibilitatea de a face progrese în domeniul relațiilor NATO-Rusia, al securității europene (inclusiv în problema Ucrainei), al reducerii riscului și transparenței și al controlului armamentelor (NATO 2022a), însă acestea au fost considerate insuficiente de către partea rusă (Reuters 2022).

În contextul escaladării conflictului pe teritoriul Ucrainei, reacția NATO și a UE poate fi analizată pe două direcții principale. Prima constă în sprijinul concret oferit Ucrainei, iar cea de-a doua direcție constă în reacția celor două organizații față de riscurile de securitate generate astfel față de propria securitate.

În ceea ce privește Ucraina, reacția și implicarea NATO s-a desfășurat exclusiv la *nivel politic*, prin condamnarea acțiunilor Rusiei în Ucraina, dar și prin coordonarea cererilor de asistență din partea Ucrainei și sprijinirea aliaților în *furnizarea de ajutor umanitar și nonletal* (NATO 2022a). În același timp, UE a alocat 90 milioane de euro pentru sprijinirea populației civile ucrainene și coordonează furnizarea de asistență materială prin Mecanismul de Protecție Civilă (European Commission 2022).

De asemenea, în baza acordului de parteneriat dintre NATO și Ucraina (NATO 1997), Alianța a contribuit, după anexarea ilegală a peninsulei Crimeea și izbucnirea războiului separatist în Donbas, la dezvoltarea forțelor armate ucrainene (instrucție, finanțare, reformare), precum și a instituțiilor din domeniul apărării. Problema este ridicată însă în mod diferit în cazul statelor aliate, unde discursul face apel la componenta militară a Alianței. Este, astfel, reiterat angajamentul față de principiul apărării colective așa cum este redat în articolul 5 al Tratatului Nord-Atlantic.

De altfel, în aceeași zi în care trupele ruse au demarat acțiunile ofensive împotriva Ucrainei, Cehia, România, Polonia, Slovacia și Țările Baltice au cerut activarea art. 4 din Tratatul de la Washington⁶ (NATO 2022a). Ulterior, au fost activate planurile de apărare ale NATO, iar prezența militară a Alianței este consolidată în statele membre din estul Europei. Elemente ale Forței de Reacție NATO cu rol de apărare și descurajare au fost activate pentru prima oară în istoria Alianței (NATO 2022c).

Implicarea NATO în criza ucraineană se face, în ceea ce privește raportul cu Kievul, mai degrabă pe dimensiunea politică a Alianței, însă, în același timp, sunt întreprinse măsuri concrete, în plan militar *defensiv*, pentru consolidarea posturii de apărare și descurajare a Alianței.

La nivel declarativ, UE s-a poziționat similar cu NATO în privința conflictului din Ucraina, unele dintre primele declarații cu privire la criza ucraineană fiind, de altfel, făcute împreună de reprezentanții celor două organizații (European Commission 2022), subliniind strânsa cooperare dintre cele două organizații în această problemă. De asemenea, la nivel european au fost adoptate o serie lungă de măsuri atât la nivelul Uniunii, cât și la cel al statelor membre și parteneri pentru a descuraja continuarea agresiunii rusești în Ucraina și pentru a oferi sprijin guvernului de la Kiev. Astfel, UE a valorificat o gamă extinsă de instrumente politice și economice pentru a descuraja agresiunea militară a Rusiei în Ucraina. Dintre acestea menționăm sancțiunile economice menite să contribuie la pierderea capacității economice a Rusiei de a continua agresiunea, excluderea băncilor rusești din sistemul SWIFT fiind considerată cea mai dură dintre acestea, decuplând astfel Rusia de la sistemul financiar internațional. Livrările de gaz natural prin conducta North Stream 2 sunt oprite, în ciuda reticenței inițiale a Germaniei în acest sens. Sunt închise principalele instrumente de propagandă ale Federației Ruse în Europa (Sputnik și Russia Today). Spațiul aerian european este închis pentru toate aeronavele înregistrate în Rusia. În plus, este decisă impunerea unui nou pachet de sancțiuni regimului Lukașenko, care sprijină Rusia în agresiunea împotriva Ucrainei (European Commission 2022).

Dincolo de acestea, faptul că UE a decis să finanțeze Ucraina pentru achiziționarea de echipament militar letal, prin Instrumentul European pentru Pace⁷ (*European Peace Facility - EPF*), în valoare de 500 milioane de euro, poartă o serie de

⁶ Articolul 4 din Tratatul de la Washington prevede că părțile se vor consulta ori de câte ori, în opinia oricăreia dintre ele, integritatea teritorială, independența politică sau securitatea le este amenințată (NATO 1949). Articolul 4 are, de asemenea, legătură cu dimensiunea politică a alianței, dat fiind că astfel statele membre pot aduce chestiuni care țin de securitatea lor în fața Consiliului Nord-Atlantic. Odată invocat, la nivelul NAC sunt demarate consultări care pot rezulta în decizii sau acțiuni comune.

⁷ Instrumentul European pentru Pace (European Peace Facility) este un instrument financiar creat la 22.03.2021, prin care se înlocuiește Mecanismul Athena și Instrumentul pentru Pace în Africa. Cu un plafon de 5 miliarde de euro, EPF este menit să consolideze capacitatea UE de a preveni conflictele, de a construi pacea, de a consolida securitatea internațională, permițând finanțarea acțiunilor sub PESC, cu implicații militare și de apărare. Cu alte cuvinte, prin EPF sunt suportate costurile co-

semnificații profunde. Dimensiunea militară a UE, rolul pe care aceasta îl poate juca în securitatea regională și internațională a fost dintotdeauna subiectul criticilor, UE fiind considerată mai degrabă irelevantă din punct de vedere strategic din această perspectivă (Bildt 2019). Furnizarea de sprijin financiar în vederea achiziționării de echipament militar letal de către Ucraina din partea UE are semnificații din următoarele perspective: a) actorul care facilitează respectivul sprijin – UE, a cărei relevanță constă mai degrabă în plan economic și politic, adesea ignorată sau subestimată de către Kremlin în termeni de putere; b) nivelul de dezvoltare al puterii militare a UE nu este de natură să justifice considerarea acesteia de către Rusia drept amenințare militară; c) sprijinul oferit Ucrainei este relevant în contextul agresiunii armate. Până în prezent, Slovacia și Finlanda și-au oferit sprijinul pentru Ucraina. Adoptarea acestei măsuri la nivelul UE nu este semnificativă doar pentru a comunica evoluția UE în privința capacității de a contribui la securitatea regională, ci și din perspectiva evitării accentuării tensiunilor dintre părți, dacă avem în vedere că UE nu poate fi considerată în prezent o putere militară în sine.

Semnificativă este și exprimarea deschiderii UE față de aderarea Ucrainei la blocul comunitar, urmată de depunerea unei cereri în acest sens de către președintele Zelenski, solicitând ca Ucraina să devină stat membru UE în cadrul unei proceduri speciale. În ciuda entuziasmului inițial și al sprijinului din partea a opt state membre față de cererea Kievului, cel mai probabil aderarea Ucrainei la UE va avea nevoie de un orizont de timp extins.

Fără a fi prinse direct în conflict, reacția NATO și a UE a fost proporțională cu impactul acțiunilor Federației Ruse asupra securității regionale, cu relația cu Kievul, precum și cu escaladarea conflictului. În genere, putem observa că Alianța Nord-Atlantică a valorificat puternic dimensiunea sa politică în raportarea la situația Ucrainei, și pe cea militară în scop defensiv în raportarea la statele membre de la granița estică. UE a apelat la o serie largă de instrumente avute la dispoziție în acest sens, în special de natură politică și economică. Notabilă în acest caz este decizia de a finanța achiziția de armament militar letal de către Ucraina. Per ansamblu, putem caracteriza reacția celor două organizații prin următoarele coordonate:

- opoziția față de acțiunile militare agresive și nejustificate ale Federației Ruse în Ucraina, condamnarea lor și izolarea politică a Federației Ruse la nivel internațional;

- impunerea unor sancțiuni economice dure Federației Ruse, menite să aibă efect pe termen scurt

și să afecteze capacitatea economică a acesteia de a continua agresiunea militară asupra Ucrainei;

- sprijinirea Ucrainei în baza tratatelor care reglementează relațiile dintre ele și în funcție de instrumentele avute la dispoziție de fiecare dintre cele două organizații;

- la nivelul NATO, consolidarea posturii de apărare și descurajare în statele membre din estul Alianței, reiterând angajamentul ferm al aliaților față de principiul securității colective și subliniind natura defensivă a respectivelor măsuri.

Agresiunea militară nejustificată a Federației Ruse asupra Ucrainei a avut un impact devastator asupra acesteia, a readus în mod violent amenințarea militară în viziunea asupra securității europene. În acest context, tendința fragmentării coeziunii comunității transatlantice formulată în ultimii ani pare a fi intrat într-o fază de regresie, deși instanțe ale acesteia pot fi regăsite în întârzierea momentului în care anumite state membre se raliază la măsurile de sprijin a Ucrainei și descurajare a acțiunilor Federației Ruse.

Cele două documente strategice așteptate în cursul acestui an la nivelul NATO și al UE – Conceptul Strategic, respectiv Busola Strategică – vor include, cel mai probabil, o revizuire a viziunii strategice în raport cu evoluțiile nefaste în planul securității europene.

Implicațiile economice ale războiului ruso-ucrainean

Cristian Băhnăreanu

Costurile economice ale unui război sunt imense și vor afecta multă vreme atât cele două părți direct implicate în conflict (Ucraina și Rusia), cât și comunitatea europeană și, chiar, țările din sfera de influență a Moscovei. Și refacerea economiei mondiale, serios încercată de criza pandemică, este pusă sub semnul întrebării de exacerbarea unor riscuri, precum inflația ridicată, creșterea prețului petrolului și turbulențele de pe piețele financiare.

Distrugerile infrastructurilor vitale și loviturile aplicate țărilor civile din Ucraina au un impact extrem de grav asupra economiei și societății și generează o criză umanitară de proporții, iar izolarea politică și economică a Rusiei, cuplată cu susținerea efortului de război, va duce la slăbirea economiei ruse. În final, toate aceste acțiuni ale Moscovei, contrare regulilor de drept internațional, se răsfrâng asupra securității și bunăstării populației, fie ea ucraineană sau rusă.

Specialiștii de la Bloomberg au elaborat trei scenarii ale impactului economic asupra economiei ruse, europene și americane, generat de războiul ruso-

ucrainean (tabelul nr. 1). Am făcut abstracție de efectele asupra economiei SUA și am adăugat impactul asupra economiei ucrainene, cauzat în principal de

acțiunile militare și mai puțin de sancțiunile aplicate Rusiei sau de jocurile pe marginea aprovizionării cu hidrocarburi.

Scenarii	Scenariul 1 Livrările de petrol și gaze continuă, iar piețele rămân stabile	Scenariul 2 Aprovizionarea cu energie este perturbată, prețurile la petrol și gaze cresc și apar riscuri pe piețe	Scenariul 3 Furnizarea de gaze spre Europa este sistată, cea de petrol este perturbată, undă de șoc pe piața globală
Sancțiuni	Pe scară largă: sancțiuni la adresa principalelor bănci, restricții asupra tranzacțiilor valutare și accesului la componente tehnologice.	Universal: băncile și corporațiile rusești sunt izolate de piețele globale, cu excluderi pentru petrol și gaze.	Sancțiuni maxime sau întreruperea livrărilor de gaze spre Europa ca represalii din partea Rusiei.
Impact asupra economiei Rusiei	Crescut: scăderea rublei și creșterea inflației duce la majorarea a ratelor; sancțiunile afectează comerțul, iar economia se contractă.	Crescut: impactul combinat al rublei slabe, turbulențelor de pe piețe și perturbărilor ale activităților comerciale declanșează recesiune profundă.	Crescut: criza se adâncește pe măsură ce bugetul și sectorul energetic al Rusiei primesc o lovitură suplimentară.
Impact asupra economiei Europei	Moderat: prețuri mai mari la energie și propagarea unor efecte negative moderate la adresa creșterii.	Moderat: creșterea prețului energiei, propagarea efectelor negative și turbulențele de pe piețele financiare determină o scădere ușoară.	Crescut: impactul combinat al penuriei de energie, propagării efectelor negative și incertitudinii crescute declanșează recesiune.
Impact asupra economiei Ucrainei	Crescut: economia resimte parțial efectele negative ale acțiunilor militare.	Extrem de crescut: economia se contractă pe măsură ce resimte tot mai puternic efectele negative ale acțiunilor militare.	Extrem de crescut: economia se prăbușește și intră în recesiune, ajutoarele financiare și umanitare fiind vitale.

Tabelul nr. 1: Scenarii ale impactului economic generat de războiul ruso-ucrainean (Holland, și alții 2022)

Se pare că deja ne apropiem de scenariul al doilea, iar dinamica acțiunilor și contraacțiunilor de o parte și de alta nu lasă deocamdată loc de îmbunătățiri a situației.

Efecte la nivelul economiei ucrainene

Ucraina a resimțit din plin efecte economice negative ale unei posibile campanii militare de anvergură încă de dinainte ca aceasta să aibă loc. Centrul de Cercetare pentru Economie și Afaceri a estimat că în perioada 2014-2020, după anexarea Crimeii de către Rusia și, mai apoi, conflictul din Donbas, Kievul a înregistrat pierderi economice de peste 280 miliarde de dolari (Centre for Economics and Business Research February 2022, 38).

Valoarea economiei ucrainene pe plan mondial este dată atât de rezervele sale de fier, gaze naturale, cărbune și metale rare (uraniu, titan, mangan), cât și ca producător și exportator agricol (Shehadi 2022). Este clar că pe lângă acțiunile de natură revizionistă, Moscova urmărește și anumite interese economice care să compenseze costul campaniei militare și sancțiunile occidentale. Un exemplu, ar fi preluarea controlului asupra rețelei de transport gaze spre Europa aflată pe teritoriul ucrainean și eliminarea astfel a tarifelor de tranzit. De altfel, erodarea economică a adversarului reprezintă una dintre tacticile de destabilizare aplicate în cadrul războiului modern, iar acțiunile militare au efecte reale asupra investițiilor, asupra traficului aerian și maritim, asupra locurilor de muncă și asupra vieții de zi cu zi a populației ucrainene.

O campanie militară de durată a Rusiei în Ucraina va duce treptat la limitarea/sistarea activităților economice și comerciale, dificultăți financiare și de aprovizionare, contracție economică și, în final, recesiune. Deja, pe fondul situației de incertitudine și insecuritate, ambasade și reprezentanțe ale marilor firme internaționale s-au închis, zborurile au început să fie anulate, iar investiții de sute de milioane de dolari au fost blocate. Un exemplu în acest sens este amânarea planurilor ucrainene de extindere a facilităților de producere a hidrogenului, ce ar putea ajuta Europa să-și reducă emisiile de gaze cu efect de seră (Kurmayer 2022). Mai mult, peste 12,5 miliarde de dolari au fost retrase din băncile ucrainene (Hinnant 2022).

Pe măsură ce situația se degradează în Ucraina, ajutoarele internaționale, financiare și umanitare, devin vitale. Deja SUA sunt în curs de aprobare a unui pachet de asistență în valoare de 6,4 miliarde de dolari (Zengerle 2022), iar Parlamentul European a aprobat împrumuturi de 1,2 miliarde de euro (European Parliament 2022) pentru a acoperi nevoile de finanțare a Ucrainei din acest an.

Efecte la nivelul economiei ruse

Sancțiunile economice ale comunității internaționale au scopul de a slăbi finanțele și economia rusă astfel încât să împiedice regimul de la Kremlin să continue să încalce dreptul internațional și să-l impulsioneze să revină la calea diplomatică. În primă fază, ele au vizat instituțiile și persoanele fizice care finanțează armata rusă. Mai apoi, măsurile

rile adoptate au însemnat eliminarea unor bănci rusești din sistemul SWIFT, înghețarea activelor Băncii Centrale ruse, închiderea spațiului aerian și maritim pentru avioanele și navele rusești, restricționarea accesului economiei ruse la capital străin și înaltă tehnologie, limitarea capacității Rusiei de a face tranzacții în dolari, euro, lire sau yeni, interzicerea anumitor exporturi spre Rusia, suspendarea autorizării de către Germania a gazoductului Nord Stream 2, retragerea marilor companii internaționale (Apple, Ford, Dell etc.) din Rusia, înghețarea activelor unor oameni de afaceri și oficiali ruși (BBC News 2022). Ca răspuns, Moscova a amenințat cu reducerea/întreruperea alimentării cu gaze a Europei, înghețarea activelor și ruperea relațiilor diplomatice cu țările occidentale, închiderea spațiului aerian pentru companiile aeriene ale unor țări din NATO și UE (BBC News 2022) (Dorman 2022).

Un efect imediat al sancțiunilor asupra economiei ruse a fost devalorizarea puternică a rublei la un nivel record de sub 1 cent (CBS News 2022), urmată de dublarea dobânzii de referință – de la 9,5% la 20% – operată de Banca Centrală și închiderea bursei de la Moscova (s-a prăbușit cu peste 33%). De asemenea, cei aproximativ 640 miliarde de dolari rezerve valutare din țările occidentale nu mai pot fi accesate de către statul rus. Drept consecință, acțiunile Sberbank s-au depreciat cu 70% și cele ale Lukoil cu 61%, iar BP a renunțat la participația deținuță la compania petrolieră rusă Rosneft (Rudnițchi 2022) și Exxon a sistat producția de petrol în Rusia (Matthews și Strasburg 2022).

Deși, după 2014, Rusia a încercat să-și reducă dependența de veniturile din vânzarea de resurse energetice, economia rusă este încă dependentă de exporturile de hidrocarburi (60% din totalul exporturilor în 2019 (Jayanti 2022)). Rusia este cel mai mare exportator de gaze, Europa fiind principala piață de desfacere. Prin urmare, cea mai drastică sancțiune ce ar lovi drastic economia Rusiei ar fi sistarea importurilor europene de resurse energetice. Care ar fi alternativa pentru Rusia de contracarare a unei asemenea măsuri? Ar trebui să se reorienteze spre alte piețe de desfacere, în principal China, ceea ce nu se poate realiza peste noapte. Este nevoie de acorduri politice, de investiții, de construcția de conducte și alte facilități etc.

Efecte la nivelul economiei europene

În 2021, Rusia era a cincelea partener comercial al UE în ceea ce privește exporturile de mărfuri (4,1%) și al treilea în domeniul importurilor de mărfuri (7,5%) (Eurostat 2022), pe primele locuri găsindu-se petrolul și gazele naturale. Prin urmare, consecințele imediate asupra economiei europene ale campaniei militare rusești în Ucraina și sancțiunilor impuse vor consta în creșterea presiunilor inflaționiste și blocajelor pe lanțurile de aprovizionare, ce se vor concretiza în creșterea prețurilor la

energie și alimente, și eventuale contra-sancțiuni economice impuse de Moscova la adresa relațiilor comerciale și de investiții. Într-un scenariu extrem de pesimist creșterea economică în zona euro se va reduce cu aproape 1% (Koranyi și Canepa 2022), iar inflația ar putea crește semnificativ în 2022 (deja a atins 5,1% în ianuarie (Eurostat 2022)).

În 2019, Rusia asigura peste 41% din necesarul de gaze naturale al Europei, 27% din cel de petrol și 49% cărbune (European Commission September 2021, 26). Deja, ca urmare a războiului ruso-ucrainean, prețul barilului de petrol a urcat la peste 100 de dolari pentru prima oară după 2014, iar cel al gazelor livrate pe plan european a crescut cu aproape 70% (Hume, Terazono și Wilson 2022), ceea ce pune Europa într-o situație destul de dificilă.

Dacă Rusia decide să sisteze livrările de hidrocarburi spre Europa, care ar putea fi alternativele pe termen scurt pentru autoritățile de la Bruxelles? În primul rând, mai ales după anexarea Crimeii în 2014, UE a reușit în mică măsură să-și reducă dependența de resursele energetice rusești, fiind acuzată că și-a finanțat propria insecuritate prin alimentarea conturilor administrației de la Moscova. Mai mult, unele țări europene, precum Germania, au renunțat total la energia nucleară. În principiu, pe baza infrastructurii energetice existente, UE nu ar trebui să aibă probleme pe termen scurt și și-ar putea asigura necesarul de hidrocarburi din Norvegia și Africa de Nord, cuplată cu ajustări ale consumului (McWilliams, și alții 2022). De asemenea, punerea la comun a resurselor de gaze din depozitele statelor membre pentru a întârzia sau preveni întreruperile aprovizionării cu gaze oriunde în UE ar putea funcționa pe o perioadă de timp limitată.

Politicile de descurajare reciprocă și conflictul din Ucraina

Mihai Zodian

Voi creiona, în acest capitol, câteva dimensiuni ale războiului din Ucraina cu implicații nucleare, iar apoi voi folosi teoriile formale ale descurajării ca puncte de reper pentru a ilustra câteva probleme pe care acestea le ridică, în contextul diplomației și conflictului declanșat prin agresiunea Rusiei sprijinită de Belarus, împotriva vecinului lor. În acest text, descurajarea se referă strict la relația de disuașiune nucleară reciprocă dintre SUA și Federația Rusă.

Dimensiunile descurajării nucleare

Prima dimensiune nucleară se referă la justificarea invaziei. Președintele Federației Ruse și alți oficiali de la Moscova au acuzat Kievul că are intenția sau pregătește construirea unui arsenal nuclear, fiind vehiculate diverse cifre (BBC News

2022a; Farge 2022). Pe lângă inspirația nu foarte subtilă, demnitarii nu au oferit dovezi sau măcar argumente rezonabile, ceea ce face ca învinovătirile să nu fie foarte convingătoare. Ucraina a fost integrată într-un regim special de control al armamentelor, conceput, în parte, chiar la propunerile statului rus, care a reglementat ce tehnologii și facilități poate deține și care îi blochează un eventual drum spre proliferare, în timp ce decidenții de la Kiev au renunțat la arsenalul rămas de la fosta URSS și au cedat Moscovei uraniul îmbogățit (BBC News 2022a).

A doua dimensiune constă în avertismentele adresate occidentalilor cu scopul de a descuraja un eventual sprijin militar de anvergură pentru Ucraina (Wright 2022). Orice strategie de acest tip presupune existența unei capacități, comunicarea și credibilitatea amenințării, iar întrebarea decisivă se referă la cât de departe pot merge părțile în această confruntare, mai precis la limitele escaladării (Quackenbush, Zagare 2016). Decidenții occidentali au exclus o implicare în război, însă au oferit sprijin politic și economic, armament sau asistență umanitară. NATO a dislocat forțe pe teritoriul statelor membre din Europa de Est și a activat elemente ale Forței de Răspuns a NATO, părți ale unei strategii de descurajare clasică (Toosi 2022).

A treia dimensiune este celebra alertă a forțelor strategice nucleare rusești. Ea a fost motivată prin sancțiunile pe care occidentalii le-au adoptat în replică la invazia Ucrainei, în condițiile în care ucrainenii au oferit o rezistență dărză (Tsvetkova 2022). Președintele american, Joe Biden, nu a reacționat printr-o decizie similară (Bose 2022). După cum au subliniat mai mulți observatori, anunțul autorităților de la Moscova nu este atât de radical pe cât ar părea, având în vedere că forțele de ripostă sunt oricum în alertă continuă (Goșu, Dogioiu, 2022).

A patra dimensiune este descurajarea generală și se referă la relația de intimidare nucleară dintre SUA și Federația Rusă, dar fără să fie necesară existența unei surse concrete de conflict sau a unor amenințări directe (Morgan, 2003). Aici pot fi incluse aspectele comune ale limitării conflictelor și intervențiilor, în special: evitarea confruntărilor directe; discuții atunci când situațiile pot scăpa de sub control; menținerea unor capacități (Morgan, 2003). Ea a influențat activitățile militare ale puterilor și aliaților lor, dar probabil a fost considerată insuficientă de către autoritățile de la Moscova.

Dificultățile descurajării și conflictul din Ucraina

Descurajarea constituie logica acceptată, în general, a interacțiunilor implicând armele nucleare. Aici avem un mănunchi de idei care au în comun principiul intimidării ca inhibiție a agresiunii, pentru care credibilitatea și importanța semnalizării reprezintă formele majore de aplicare. În literatura de specialitate, argumentul predominant le limitează utilitatea la prevenirea unei ofensive nucleare sau a

unei invazii convenționale de anvergură (Schelling 1966; Morgan 2003; Quackenbush, Zagare 2016). Acest lucru se întâmplă din cauza disproporției dintre scopuri și mijloace, care determină o problemă majoră de credibilitate a amenințării cu riposta (Schelling 1966; Morgan 2003; Quackenbush, Zagare 2016).

În ciuda aparențelor, armele nucleare nu oferă doar avantaje. În multe societăți, publicul este sceptic sau chiar ostil acestui tip de armament, o ostilitate care se manifestă uneori prin mișcări populare. John Mueller a argumentat chiar că sunt complet inutile, inclusiv dacă ne interesează doar perspectiva descurajării (Mueller 1990). Nina Tannenwald a arătat că există un tabu despre utilizarea lor, uneori în ciuda voinței decidenților și a unor argumente strategice (Tannenwald 2008).

Folosirea armelor nucleare ca mijloace de presiune în condițiile unor intervenții convenționale sau ca diplomație este problematică. În mai multe situații, state care nu dețineau acest tip de tehnologie militară au ignorat sau impus și, chiar, au lovit marile puteri nucleare. Cazurile cel mai des discutate sunt Războiul din Coreea sau Războiul de Yom Kippur, când armele de distrugere în masă nu au descurajat, deoarece amenințarea sau riscul de a fi folosite părea mic (Tannenwald 2008). La fel, în cursul Războiului din Vietnam, președintele Richard Nixon a alertat forțele nucleare, sperând la concesii, dar acțiunea nu a convins (Sagan, Siru 2003).

Nu ne putem limita doar la exemple, fiindcă ideea de prevenire ne trimite în afara domeniului empiric. Modelările sugerează că factori ca intensitatea preferințelor, strategiile și orientarea față de risc pot influența succesul strategiei. În anumite condiții, un stat revizionist care este dispus să recurgă la forță sau joacă la cacealma în mod convingător își poate impune condițiile (Zagare, Kilgour, 2004). Cum același lucru este valabil și pentru apărători, rămâne o plajă de incertitudine și o marjă de manevră, dincolo de interesele considerate vitale, ale cărei ambiguități vor fi din ce în ce mai evidente în perioada următoare.

O politică de descurajare ca și ruda sa, îndiguierea, este prinsă între două extreme. Una este riscul de escaladare, cum presupune amenințarea cu forța, și alta, acuzațiile de pasivitate și de compromis (Kissinger 1994). Este verosimil să crească solicitările adresate decidenților occidentali de a intensifica sprijinul acordat forțelor ucrainene, odată cu conștientizarea costurilor războiului (Barron, Hains 2022; Charap 2022). Stabilitatea combinației de sancțiuni, descurajare și asistență va depinde mult de evenimentele de pe teren.

Comunicarea Federației Ruse despre chestiunile nucleare este criticabilă (Magdin 2022). Reprezentările sociale ale marilor puteri nucleare creionează imaginea unor gestionari responsabili ai pu-

terii absolute, o viziune aproape mitică despre oameni puternici și înțelepți, care știu cum merg lucrurile. Dar comunicarea și deciziile autorităților de la Moscova riscă să conducă la imaginea unui ucenic vrăjitor, Faust sau Doktor Frankenstein, care nu mai poate dirija evenimentele în direcția dorită (Hobsbawm 1997, 93). Diplomatic, poate pune sub semnul întrebării justificarea pentru care Rusia beneficiază de un statut aparte în cadrul Tratatului de Neproliferare Nucleară, prin care își legitimează posesia armamentului nuclear.

În următoarea perioadă, pe măsură ce conflictul se prelungește, mă aștept ca ambiguitățile politiciilor de descurajare să se manifeste mai pregnant. Cum există o plajă de incertitudine și variabile dificil de estimat, ca voința politică, gradul de ostilitate sau orientarea față de risc, este greu de prevăzut cum se va aplica descurajarea nucleară. Mă aștept ca, în următoarele săptămâni, să asistăm la multe dintre aceste ambiguități în dezbaterile publice occidentale. Aceasta din urmă, o politică contestată, conceptual și empiric, depinzând de ce îl facem pe celălalt să creadă, va reprezenta un element important al rivalităților și conflictelor.

Componenta dezinformării în conflictul din Ucraina

Daniela Lică

În conflictul din Ucraina, declanșat de Federația Rusă pe 24 februarie, pe lângă operația militară specifică războiului clasic, liderul de la Kremlin a implicat și forțe neconvenționale – insurgenți, mercenari și, de asemenea, face uz de arma informațională. Aceasta din urmă se concretizează în atacuri cibernetice și dezinformare țintită, prin intermediul tehnologiilor digitale și al rețelelor sociale, urmărindu-se cultivarea ambiguității, a incertitudinii și a haosului informațional, în vederea subminării adversarului (Hofmann 2022; Anti-fake 2022b). Faptele sunt prezentate total distorsionat opiniei publice din Rusia și se încearcă același lucru și în Ucraina, precum și în alte state unde Regimul de la Kremlin mai poate exercita o influență.

Rusia manifestă o atitudine provocatoare și în afara Ucrainei, chiar în apropierea granițelor NATO, de la nord, la Marea Baltică, până înspre sud, la Marea Neagră, prin următoarele elemente: o retorică nucleară iresponsabilă și agresivă, postura militară, acțiuni hibride, aici referindu-ne la activități cibernetice rău intenționate, campanii de dezinformare pe scară largă și o atitudine manipulatorie coercitivă cu privire la aprovizionarea cu energie (NATO 2022a).

Deși Kremlinul s-a delimitat în permanență din punct de vedere declarativ cu privire la o implicare

în conflictul dintre autoritățile ucrainene și separatiștii din cele două regiuni autoprocimate „republici populare” în 2014, în realitate, Federația Rusă a manifestat în tot acest timp susținere atât din punct de vedere financiar, cât și militar (Hotnews 2022).

Declarațiile președintelui rus abundă în elemente de dezinformare. Prin afirmația că Ucraina modernă a fost o creație a Rusiei, mai precis a lui Lenin și a politiciilor bolșevice (Reuters 2022), se neagă suveranitatea și statalitatea acestei țări; de asemenea, se vehiculează narațiunea că Ucraina se află sub dominație și influență străină, autoritățile de la Kiev fiind „marionete” ale Vestului și manifestând un comportament ostil, această țară fiind folosită ca instrument împotriva Rusiei. În spațiul public, sunt promovate afirmații conform cărora războiul care se desfășoară de opt ani în Donbas ar fi produs chiar de Ucraina, care acum ar vrea să rezolve problema cu mijloace militare (EUvsDisinfo 2022).

Narațiunea rusă cu privire la cele două regiuni, cunoscute generic ca Donbas, este că nu fac parte din Ucraina, ceea ce, în perspectiva Moscovei, o îndreptățește să trimită forțe armate în regiune, sub falsul argument că intervine ca aliat, cu scopul de a oferi protecție împotriva unei presupuse agresiuni a Ucrainei (Hotnews 2022), întrucât vorbitorii de rusă și etnicii ruși din Ucraina ar fi persecutați sau chiar victime ale unui presupus genocid.

Invasia teritoriului Ucrainei este prezentată ca o intervenție umanitară (EUvsDisinfo 2022), în vreme ce, conform declarațiilor unor soldați ruși de vârstă adolescentă, aceștia nu știau ce misiune au de îndeplinit și mai ales că sunt implicați într-un război (Mediafax 2022). În contrapondere, purtătorul de cuvânt al președintelui Putin a afirmat anterior invaziei că Rusia nu a atacat vreodată prima și nu dorește să pronunțe cuvântul „război” (Digi24 2022a). Despre Ucraina se afirmă că ar fi un stat „nazist”, cu scopul de a justifica agresiunea rusă în fața opiniei publice interne. Această defăimare s-a propagat constant din 2015 încolo, iar în ultimele șase luni cu o intensitate și mai mare (EUvsDisinfo 2022).

Aceste afirmații vehiculate în spațiul public sunt false, fiind contrazise de ceea ce se întâmplă pe teritoriul Ucrainei. Tonul discursurilor președintelui Putin este unul agresiv, dar pretins salvator pentru separatiștii ruși din Ucraina (Reuters 2022). În realitate, atacurile armate asupra Ucrainei încalcă de manieră gravă normele internaționale de drept, suveranitatea statului ucrainean și protecția civililor și a obiectivelor civile.

Rusia promovează în spațiul public afirmații lipsite de logică din punctul de vedere al proporționalității și al ponderii puterii: liderul de la Kremlin vrea să își facă cetățenii să creadă, între alte narațiuni false, că cea mai mare țară din lume este amenințată de un stat precum Ucraina; de asemenea, Rusia

amenință cu folosirea armei nucleare, deși este cunoscut faptul că Ucraina nu deține astfel de arsenal. Printre narațiunile false transmise de autoritățile ruse cetățenilor săi se regăsește și cea conform căreia este posibil ca țara lor să fie atacată de NATO (Digi 24 2022b).

Liderul rus folosește ca tactică răspândirea friicii, inclusiv pentru a preveni și pentru a opri orice tentative de opoziție împotriva sa. În contextul protestelor din Rusia împotriva războiului dus de Putin în Ucraina, 6000 de persoane au fost arestate, printre care și copii (Digi 24 2022b).

În raport cu NATO, inamicul declarat al Federației Ruse, Alianța identifică și explică principalele mituri pe care Rusia le promovează în spațiul informațional (NATO 2022a). Vom trece, în continuare, în revistă, o serie de afirmații false pe care le considerăm relevante pentru conflictul actual. Cea mai vehiculată narațiune înfățișează NATO ca fiind agresiv și reprezentând o „amenințare” pentru Rusia, în mod special extinderea sa către est, spre frontierele sale; de asemenea, se afirmă că prezența Alianței în regiunea baltică este periculoasă; despre apărarea antirachetă a NATO se reiterează de ani de zile că amenință securitatea Rusiei, în ciuda declarațiilor oficiale repetate cu privire la scopul exclusiv defensiv al acesteia.

În ceea ce privește cooperarea NATO-Rusia, narațiunile pro-ruse afirmă că, prin suspendarea colaborării cu autoritățile de la Kremlin, Alianța subminează securitatea. Extinderea NATO către est este văzută ca o amenințare directă la adresa Federației Ruse. În acest sens, Federația Rusă susține că ar fi primit promisiuni la finalul Războiului Rece cum că NATO nu se va extinde și, în acest sens, consideră că este îndreptățită să ceară garanții scrise cu privire la faptul că Ucraina și Georgia nu vor adera la NATO – aspect asupra căruia președintele Putin a insistat în perioada premergătoare atacului asupra Ucrainei, dorind să facă din acesta un trigger care să justifice în ochii opiniei publice atacurile asupra Ucrainei, sub pretextul apărării. Alte narațiuni false promovate de Rusia cu privire la NATO susțin că Alianța este un proiect geopolitic al SUA, pe care Kremlinul încă îl percepe ca pe un adversar, ca în timpul Războiului Rece, la finalul căruia NATO ar fi trebuit să se desființeze; de asemenea, Kremlinul susține că Alianța a încercat să izoleze și să marginalizeze Rusia și că NATO provoacă „isterie” cu privire la exercițiile militare ale Federației Ruse.

Narațiunile Kremlinului urmăresc influențarea cetățenilor, dar și pe cea a decidenților. Pe măsură ce tensiunea a escaladat, și dezinformarea a devenit tot mai îndepărtată de realitate, atingând cote caricaturale. Spre exemplificare, se proliferază în spațiul media acuzațiile că trupele ucrainene s-au infiltrat pe teritoriul rusesc cu echipamente pe care

în realitate nici nu le dețin și, de asemenea, că armata ucraineană atacă cu bombă propriile clădiri.

De asemenea, se vehiculează acuzații false conform cărora forțele armate ucrainene ar folosi arme chimice și alte arme interzise. Relocările forțate ale unor civili din Donbas în Rusia sunt prezentate în presa rusă ca fiind evacuări în masă, recent observându-se creșterea ocurențelor cuvântului „refugiat” (EUvsDisinfo 2022). Trusturile de presă ruse care au reușit să se mențină independente au prezentat mărturii ale unor oameni din așa-numitele republici autoproclamate, conform cărora aceștia nu cred propaganda rusă, nu vor să își părăsească locuințele și nu consideră deloc Ucraina ca pe un dușman (EUvsDisinfo 2022).

În spațiul românesc și nu numai, sunt vehiculate multe alte narațiuni, printre care acelea că totul este doar o cacealma și un show mediatic al globaliștilor (Anti-fake 2022a). Drept răspuns, în linie cu deciziile luate la nivelul Uniunii Europene, Guvernul României a decis blocarea unor surse de informare care au fost identificate ca propagatoare de știri false, în contextul actualei crize din Ucraina. Dintre acestea, cele mai cunoscute sunt *Russia Today* și *Sputnik* (Digi24 2022c).

Președintele Putin folosește o retorică distorsionată și agresivă, de amenințare și intimidare, prezentând faptele de manieră opusă realității, consecințele deciziilor și acțiunilor sale afectând nu doar statul ucrainean, ci și securitatea statelor învecinate și a Alianței NATO, și chiar întreg mapamondul. În ceea ce privește statele învecinate, ne referim la amenințări de securitate din componenta informațională – dezinformare și atacuri cibernetice, componenta economică și cea energetică și nu în ultimul rând, aspectul umanitar, cel al refugiaților. La scară globală, principalele efecte care deja au început să se vadă sunt cele economice. Pe de altă parte, situația aceasta poate constitui un precedent pentru manifestări similare.

În încheiere, evidențiem câteva aspecte generale pe care le considerăm importante, din punctul de vedere al războiului informațional și al StratCom: atacul informațional împotriva Ucrainei nu a început odată cu acest conflict, ci se desfășoară de vreme îndelungată; dezinformarea este intens proliferată prin intermediul platformelor digitale, dar și prin intermediul clonării unor site-uri oficiale și al unor videoclipuri fie false, fie scoase din context; maniera în care Federația Rusă folosește arma dezinformării este prezentarea unei interpretări distorsionate a realității, materialele respective putând părea credibile pentru cititori neavizați, întrucât au la bază și elemente autentice; în Europa Centrală și de Est, dezinformările s-au folosit de unele opinii care nu sunt favorabile Occidentului, cum este cea referitoare la tratamentul inegal, de pildă (Anti-fake 2022b).

Rămâne de văzut cum se va desfășura în continuare acest război al informațiilor. La momentul

de față este dificil de a estima cum și când se va încheia conflictul. Așa cum s-a văzut, arma informațională, chiar dacă nu este letală, poate produce teamă și haos, ceea ce este în avantajul liderului de la Kremlin.

Reacția societății civile ruse la declanșarea acțiunilor militare

Mihai Vlaicu

Încă din 2014, conflictul din Ucraina a condus la o serie de opinii aparent contrare în cadrul societății ruse. Un procent considerabil din cetățeni sprijineau posibilitatea implicării armatei ruse în activități militare în vederea prevenirii aderării Ucrainei în NATO sau pentru realipirea Peninsulei Crimeea la Rusia, acțiuni care puteau să conducă la apariția unui conflict regional, exprimând în același timp încredere că situația tensionată dintre Ucraina și Rusia putea să fie rezolvată pașnic. Astfel, peste 80% dintre ruși au sprijinit unificarea cu Crimeea, 63% dintre aceștia exprimând admirație pentru acțiunile guvernului rus din 2014 (TASS, 2021). În același timp, un sondaj de opinie realizat de către CNN, înainte de declanșarea operațiilor militare din 2022, prezintă faptul că majoritatea cetățenilor ruși considerau probabilă o rezolvare pașnică a conflictului (65%), în timp ce jumătate dintre cei intervievați erau de acord cu utilizarea forței împotriva unei eventuale agresiuni externe venită de pe teritoriul statelor fostei URSS sau a desfășurării de operații militare în Ucraina în vederea prevenirii aderării acestei țări la NATO (Greene, 2022). De asemenea, sondajele realizate de Centrul Levada în mai 2021 ilustrau faptul că majoritatea rușilor considerau că Rusia este supusă unei agresiuni externe, iar atitudinea populației față de președintele Putin nu urma să sufere schimbări definitorii în cazul unui conflict major în Ucraina (56%) (Yuri Levada Analytical Center, 2021). Cu privire la posibilitatea aplicării sancțiunilor, un studiu similar din ianuarie 2022 indica faptul că 66% dintre cetățenii ruși nu erau îngrijorați de aplicarea acestora (Yuri Levada Analytical Center, 2022).

Protestele datorate de declanșarea operațiilor militare din 2022, până în acest moment, confirmă sondajele de opinie realizate de Centrul Levada, numărul cetățenilor ruși care protestează împotriva conflictului din Ucraina fiind unul relativ limitat. Astfel, începând cu data de 24 februarie 2022, proteste contra conflictului au avut loc în Moscova și Sankt-Petersburg, însă acestea se mențin de dimensiuni reduse (aproximativ 2.000 de persoane zilnic) (Buchholz, 2022), comparativ cu ultimele proteste precedente conflictului, cele din 2021 în vederea sprijinirii activistului Navalny, unde în mod constant, peste 4.000 de persoane participau, în

ambele orașe (BBC News, 2021). În același timp, trebuie menționat faptul că forțele de securitate ruse au adoptat o strategie proactivă în ambele situații, peste 5.000 de arestări fiind înregistrate în prima săptămână a ambelor proteste (Reuters, 2022) (BBC News, 2021).

În același timp, în spațiul public, o serie de personalități ruse și-au exprimat dorința de încetare a războiului și de revenire la pace. Cunoscutul jurnalist și blogger Yuri Dud și-a exprimat public opoziția față de conflict, prin intermediul rețelelor de socializare, modalitate utilizată și de alte personalități, precum laureatul premiului Nobel pentru pace Dmitry Muratov (AFP, 2022), antreprenorul Mikhail Fridman, în timp ce antreprenorul Oleg Deripaska cerea, pe lângă negocieri în vederea aplanării conflictului, oprirea regimului de „capitalism de stat” (Riley, 2022), idee care, dacă ar fi aplicată, va afecta considerabil de mulți cetățeni ruși astfel creând disensiuni între majoritatea populației ruse și anumiți membri care se declară susținători ai păcii. De asemenea, se poate menționa faptul că sancțiunile impuse pe ansamblu de către UE și individual de către statele sale membre asupra societății civile ruse pot duce, în acest moment, la accentuarea mentalității de stare de asediu în rândul acestora, nemulțumită de măsurile pe care le consideră abuzive (Vorbyov, 2022).

Din punct de vedere al organizațiilor cu influență în societatea rusă, se poate observa diviziunea societății cu privire la desfășurarea conflictului. Astfel, în timp ce coordonatorii organizației „Regimentul nemuritor” s-au declarat în favoarea începerii trativelor de pace (AFP, 2022), partidul cu a doua cea mai mare popularitate, după partidul *Rusia Unită* al președintelui Putin, *Partidul Comunist* al Federației Ruse, și-a anunțat sprijinul pentru desfășurarea operației speciale, în același timp, îndemnând societatea civilă să sprijine refugiații din zonele de conflict (Communist Party of The Russian Federation, 2022).

De asemenea, una dintre cele mai importante surse de autoritate informală în Rusia, Biserica Ortodoxă Rusă a preferat să adopte o poziție oficială neutră și echilibrată, cu privire la conflict, purtătorul de cuvânt al Bisericii, Vladimir Legoyda, menționând că, în mod legal, ea nu are competențe în a recunoaște state, îndemnând credincioșii în a oferi asistență refugiaților conflictului (Русская православная церковь, 2022). În același timp, se poate considera că un nivel de sprijin din partea Bisericii Ortodoxe Ruse există pentru politica de reconfigurare regională, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Ruse Kirill subliniind importanța unității Bisericii Ortodoxe, necesitatea eliminării diviziunilor care au condus la prezentul conflict și cea de a preveni și evita provocarea de victime în rândul civililor (Русская православная церковь, 2022).

Un alt element important al societății civile, multiple cadre didactice și de cercetare din mediul universitar își exprimă nonviolent suportul pentru încheierea conflictului, în spațiul virtual, alegând să nu își expună public opiniile (Pola and Ross 2022).

În același timp, diaspora rusă din diferite state rămâne divizată cu privire la conflictul dintre Rusia și Ucraina, diferiți membri ai acestui grup participând în cadrul protestelor anti-război, în timp ce o parte sprijină acțiunile președintelui Putin, considerând că rușii și ucrainenii sunt un singur popor și expansiunea NATO reprezintă un pericol pentru Rusia (The Local Germany 2022) (Smith, 2022).

Primul sondaj de opinie realizat după declanșarea războiului, la data de 28 februarie 2022, de către Centrul Rus pentru Studiul Opiniei Publice prezintă faptul că o proporție semnificativă a populației ruse (68%) sunt de acord cu desfășurarea de operațiuni militare în Rusia, 22% nu sunt de acord, în timp ce 10% dintre respondenți nu răspund (ВЦИОМ, 2022).

Sondajele de opinie realizate înainte de declanșarea operației militare ruse în Ucraina au prezentat faptul că majoritatea considerabilă a populației ruse este dispusă să sprijine aceste acțiuni, acest fapt fiind confirmat atât de faptul că nu există proteste de amploare în Rusia, cât și de faptul că mulții lideri de opinie din Federația Rusă și-au făcut cunoscută apartenența la acest curent de opinie într-un mod distanțat, prin declarații de presă sau postările pe rețele sociale. Acest fapt poate să fie interpretat și ca un rezultat al campaniei de informare guvernamentală rusă care promova punctul de vedere că Rusia poate să fie nevoită să acționeze în vederea prevenirii unei amenințări perceput ca provenind de pe teritoriul Ucrainei (NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2015), respectiv de abordarea proactivă utilizată de către forțele ordine ruse, abordare care a rezultat în arestarea unui număr de protestatari. În același timp, acțiunile Uniunii Europene și Statelor Unite de a impune sancțiuni asupra unor sectoare ale economiei ruse, sectoare importante pentru activitățile economice zilnice ale cetățenilor ruși, deși anterior considerate irelevante de către aceștia, pot avea potențialul de a ridica nivelul de neîncredere și ostilitate al acestora față de UE și SUA, conducând astfel la creșterea sprijinului față de operația militară din Ucraina.

⁸ Conform raportului *World Migration Report 2022* realizat de Organizația Internațională pentru Migrație, Ucraina se afla în 2020 pe locul 13 în lume ca țară de destinație și pe locul opt ca țară de origine pentru migrații internaționale (McAuliffe și Triandafyllidou (ed.) 2022, 25).

Războiul ca factor al cronicizării crizei umanitare în Ucraina

Alexandra Sarcinschi

Dacă până la începutul acestui an, Ucraina a constituit o țară de destinație și de origine pentru migrații internaționale⁸, *evenimentele militare recente au declanșat un flux puternic de refugiați și imigranți către țările din jur, suprapus atât crizei umanitare ce se manifestă încă din anul 2014, cât și efectelor dramatice ale pandemiei de Covid-19*⁹. Această afluență a mai fost înregistrată și în anii ce au urmat protestelor pro-europene EuroMaidan și anexării peninsulei Crimeea de către Federația Rusă, însă numărul refugiaților din ultimele șase zile (24 februarie – 1 martie 2022) l-a depășit cu mult pe cel înregistrat anual în perioada 2013-2015 (figura nr. 6).

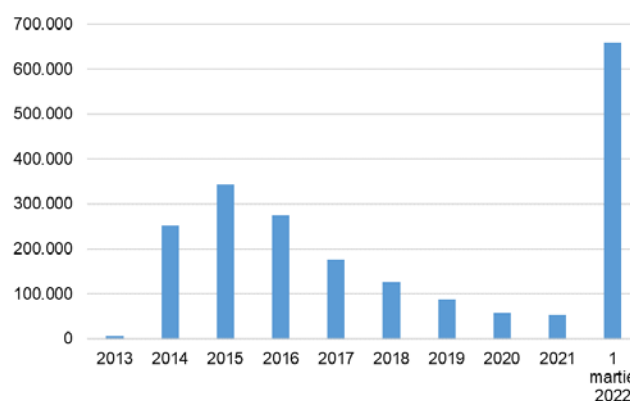

Figura nr. 6: Numărul de refugiați și solicitanți de azil cu cetățenie ucraineană în țările UE, în perioada 2013 – 1 martie 2022 (UNHCR 2021) (UNHCR 2022)

În ceea ce privește distribuția pe țări de destinație a refugiaților și solicitanților de azil, se observă o schimbare majoră în anul 2022, față de anul 2021, ca urmare a crizei militare cu care se confruntă acum Ucraina. Dacă în anul anterior SUA și Federația Rusă au fost principalele țări de destinație, cu 13.846, respectiv 13.841 persoane (UNHCR 2021), în ultimele șase zile ale lunii februarie, cetățenii ucrainenii s-au orientat către țările vecine, anume Polonia (337.000 persoane), Ungaria (94.000 persoane), Republica Moldova (40.000 persoane), România (34.000 persoane) și Slovacia (30.000 persoane) (The New York Times 2022). De asemenea, ONU deține informații despre un număr considerabil de persoane, aproximativ 129.000, care au plecat în Federația Rusă, dar și aproximativ 500 de persoane care au trecut frontiera spre Belarus (UNHCR 2022) (The New York Times 2022). În acest context, *se poate estima că*

⁹ Conform statisticilor publicate de Organizația Mondială a Sănătății, Ucraina se află pe locul 19 în lume ca număr de cazuri de infectări cu SARS-CoV-2 și pe locul 16 ca număr de decese. Mai mult, sub 35% din populație este complet vaccinată împotriva Covid-19, ceea ce indică existența unei crize mai profunde la nivelul întregii societăți (World Health Organization 2022).

războiul va conduce la reactivarea culoarului bilateral de migrație dintre Federația Rusă și Ucraina ce, în anul 2020, a reprezentat al patrulea (Rusia – Ucraina), respectiv al cincilea (Ucraina – Rusia) cel mai mare coridor din lume, circa 3 milioane de persoane născute în Rusia trăind în Ucraina și aproximativ același număr mutându-se din Ucraina în Rusia în anii anteriori crizei actuale (McAuliffe și Triandafyllidou (ed.) 2022, 26).

În ceea ce privește România, statisticile națio-

nale arată cifre ușor diferite față de cele internaționale pentru perioada 24 februarie – 1 martie 2022: au intrat în țară 113.100 de cetățeni ucraineni și au ieșit 68.100 (Poliția de Frontieră Română 2022). Situațiile publicate de Poliția de Frontieră arată o creștere relativ continuă a numărului de cetățeni ucraineni care staționează pe sau tranzitează teritoriul țării noastre (tabelul nr. 2), numărul intrărilor pe la frontiera cu Ucraina fiind comparabil cu cel al intrărilor pe la frontiera cu Republica Moldova.

Data	Intrări în România prin punctele de frontieră (cetățeni ucraineni) / 24h				leșiri din România prin punctele de frontieră (cetățeni ucraineni) / 24h
	Total	Frontiera cu Ucraina	Frontiera cu Rep. Moldova	Alte puncte de intrare	Total
01.03.2022	23.862	10.449	11.524	1.889	17.783
28.02.2022	22.596	9.660	11.339	1.597	15.877
27.02.2022	23.514	10.566	10.758	2.190	13.785
26.02.2022	18.558	8.498	7.785	2.275	9.698
25.02.2022	14.188	6.996	5.417	1.775	7.298
24.02.2022	10.408	2.193	7.422	793	-

Tabelul nr. 2: România - traficul la frontieră în perioada 24 februarie – 1 martie 2022 / cetățeni ucraineni (Poliția de Frontieră Română 2022)

Istoria recentă a Europei în ceea ce privește fluxurile de migrație a dat naștere unor comentarii cinice ce compară modul în care au fost abordate criza refugiaților și migrației ilegale începută în anul 2015 și criza provocată de Belarus în partea a doua a anului trecut cu cea a refugiaților ucraineni (Deutsche Welle 2022) (The Associated Press 2022) (Jakes 2022). În cazul crizei din 2015, Republica Cehă, Polonia și Ungaria au refuzat să respecte obligațiile stabilite prin deciziile Consiliului European privind schema de relocare, astfel că, împotriva lor, Comisia Europeană a lansat în anul 2017 procedurile specifice de *infringement* (European Commission 2017). În ceea ce privește criza de anul trecut, în care Belarus a folosit refugiații în scop strategic (Walt 2021) (Hasselman 2021), cele trei țări vizate (Letonia, Lituania și Polonia) au demarat planurile pentru construirea unor garduri de protecție la frontierele cu Belarus, după cum a procedat anterior și Ungaria la granița cu Serbia și Croația. Diferența majoră din punct de vedere administrativ dintre cele două cazuri și cel al *refugiaților ucraineni* este că aceștia din urmă *beneficiază de o viză de 90 de zile pentru UE*, abia după expirarea acestui termen fiind nevoie de solicitarea unui anumit tip de protecție pentru a rămâne într-una dintre țările membre. În acest sens, UE ar putea activa *Directiva de protecție temporară*, ce, chiar dacă a fost creată în anul 2001, nu a fost niciodată folosită deși condițiile necesare au existat (afluxul masiv din anii 2015-2016).

Din păcate, *Ucraina este de peste opt ani subiectul unei crize umanitare* ce a provocat nu doar dislo-

cări interne și externe, ci și peste 10.000 de decese și nenumărați răniți (World Health Organization f.a.).

Până în anul 2021, estul Ucrainei a constituit cea mai mare provocare din punct de vedere umanitar din regiune, peste 3,4 milioane de persoane având nevoie de asistență umanitară. În plus, ostilitățile din 2014 au declanșat și un val important de dislocare internă, de peste 1,6 milioane de persoane (World Health Organization f.a.), în condițiile în care mai mult de 6 milioane de ucraineni erau înregistrați ca emigranți la sfârșitul lui 2020 (McAuliffe și Triandafyllidou (ed.) 2022, 84).

Conform USAID, la sfârșitul lunii februarie 2022, Ucraina se confrunta cu o *urgență complexă* determinată de peste 2,9 milioane de persoane care necesită asistență umanitară (USAID 2022). Estimările autorităților ucrainene indică cifre mult mai dramatice: până la 18 milioane de persoane afectate de conflict și până la 5 milioane dislocate intern sau care părăsesc țara (IFRC 2022). *Cifrele cresc de la o zi la alta, pe măsură ce forțele militare ruse avansează pe teritoriul ucrainean*. De asemenea, luptele intense, ce continuă în mai multe zone urbane din Ucraina, s-au soldat în primele patru zile ale conflictului armat, conform datelor furnizate de Ministerul Ucrainean al Sănătății, cu peste 2.000 de victime civile – 352 de decese (338 adulți și 14 copii) și 1.684 de răniți (1.568 adulți și 116 copii) (OHCHR 2022) – aducând în dezbatere acuzația de crime de război formulată la adresa regimului de la Kremlin (Borger 2022).

Situația în teren îngreunează realizarea unor estimări realiste privind urgența umanitară, principalele elemente perturbatoare fiind evoluția rapidă

a situației, întreruperea liniilor de comunicații, supraaglomerarea rutelor de transport spre ieșirea din țară, continuarea crizei sanitare declanșată de pandemia de Covid-19 și, nu în ultimul rând, condițiile meteo nefavorabile călătoriilor neplanificate pe distanțe mari. Mai mult, condițiile de trai pentru populația Ucrainei, al cărei indice al dezvoltării umane o plasa în anul 2019 pe locul 74 în lume (United Nations Development Programme 2020), se vor înrăutăți în principal din cauza mai multor factori ce, deși acționează separat, determină un rezultat cumulativ care va adânci criza umanitară. Pe de o parte este vorba despre factorii militari, în principal continuarea acțiunilor militare ruse, iar pe de altă parte factorii sociali, economici și sanitari, precum dislocarea persoanelor, destrămarea familiilor, întreruperea procesului educațional pentru copii și tineri, perturbarea lanțurilor de aprovizionare, distrugerea infrastructurii critice, crearea unor condiții de viață ce determină imposibilitatea respectării normelor sanitare impuse prin măsurile de gestionare a pandemiei de Covid-19 etc.

Bibliografie:

2014. „Acord de Asociere între Uniunea Europeană și statele membre ale acesteia, pe de o parte, și Ucraina, pe de altă parte.” *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. 29 5. Accesat 2 28, 2022. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)&from=EN).

AFP. 2022. *Russia's anti-war lobby goes online*. 26 02. <https://www.france24.com/en/live-news/20220226-russia-s-anti-war-lobby-goes-online>.

Anti-fake. 2022a. „Fact checking-ul săptămânii: 7 mituri și narațiuni strategice în contextul războiului dintre Ucraina și Federația Rusă”. 27 02. <https://www.anti-fake.ro/fact-checking-ul-saptamanii-7-mituri-si-naratiuni-strategice-in-contextul-razboiului-dintre-ucraina-si-federatia-rusa>.

Anti-fake. 2022b. „Newsletter anti-fake: Pacea pe continentul nostru a fost zdruncinată”. 25 02. <https://www.antifake.ro/newsletterul-anti-fake-pacea-pe-continentul-nostru-a-fost-zdruncinata>.

Balmforth, Tom, și Maria Kiselyova. 2022. *Putin leads sweeping nuclear exercises as tensions soar*. Editor Reuters. 19 February. Accesat februarie 28, 2022. <https://www.reuters.com/world/europe/putin-starts-russias-strategic-nuclear-exercises-tensions-soar-2022-02-19>.

Barrons, Richard, Hains, Tim. 2022. "British General Predicts Public Will Support No-Fly Zone in Ukraine as War Gets Worse". *Real Clear Politics*. Accesat la 2 martie 2022. https://www.realclearpolitics.com/video/2022/03/01/british_general_predicts_public_opinion_will_support_no-fly_zone_in_ukraine_as_war_gets_worse_it_does_mean_war_with_russia.html.

BBC News. 2021. *Alexei Navalny: 'More than 3,000 detained' in protests across Russia*. 23 01. <https://www.bbc.com/news/world-europe-55778334>.

BBC News. 2021. *Navalny protests: Thousands across Russia join demonstrations*. 31 01. <https://www.bbc.com/news/world-europe-55876033>.

BBC News. 2022a. "Ukraine Crisis: Vladimir Putin Address Fact-Checked". Reality Check team. Accesat la 2 martie 2022. <https://www.bbc.com/news/60477712>.

BBC News. 2022. *Ukraine: What sanctions are being imposed on Russia?* 27 February. Accesat februarie 28, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659>.

Bildt, Carl. 2019. „Europe risks irrelevance in the age of great power competition.” *Financial Times*, 19 7. Accesat 3 1, 2022. <https://www.ft.com/content/c4f8d89c-a898-11e9-90e9-fc4b9d9528b4>.

Bloomberg. 2021. 12 November. Accessed 03 01, 2022. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-11/u-s-warns-europe-that-russian-troops-may-plan-ukraine-invasion>.

Borger, Julian. 2022. *ICC prosecutor to investigate possible war crimes in Ukraine*. 28 Februarie. Accesat Martie 2, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/28/ukraine-russia-belarus-war-crimes-investigation-the-hague>.

Bose, Nandita. 2022. "Biden Says Americans Should Not Worry About Nuclear War After Russian Actions". *Reuters*. Accesat la 2 martie 2022. <https://www.reuters.com/world/biden-hosts-calls-with-allies-after-putin-put-nuclear-deterrent-alert-2022-02-28>.

Buchholz, Katharina. 2022. *Where Russian Anti-War Protesters Have Been Detained*. 28 02. <https://www.statista.com/chart/26931/russia-anti-war-protest>.

CBS News. 2022. *Russia's ruble worth less than 1 cent after West tightens sanctions*. 1 March. Accesat martie 2, 2022. <https://www.cbsnews.com/news/russia-ukraine-ruble-sanctions>.

Centre for Economics and Business Research. February 2022. „Cost to Ukraine of Conflict with Russia.” A Cebr report, London.

Charap, Samuel 2022. "Western allies must respond to Putin without risking escalation". *Financial Times*. Accesat la 3 martie 2022. <https://www.ft.com/content/b3d2bce8-11d7-4808-82fd-bd0417bd2ded>.

Child, David, Arwa Ibrahim, Farah Najjar, și Federica Marsi. 2022. „Guterres says dialogue must remain open Russia-Ukraine.” 28 02. Accesat 03 02, 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/28/ukraine-russia-talks-due-to-begin-early-on-monday-live-news>.

Communist Party of The Russian Federation. 2022. *The People of Ukraine Must Not Be a Victim of World Capital and Oligarchic Clans. Statement of the CPRF CC Presidium*. 25 02. <https://cprf.ru/2022/02/the-people-of-ukraine-must-not-be-a-victim-of-world-capital-and-oligarchic-clans-statement-of-the-cprf-cc-presidium%ef%bf%bc>.

Costea, Alexandru. 2022. „Ucraina nu confirmă a doua rundă de negocieri cu Rusia. „Nu se știe când vor avea loc”.” *Digi24*, 02 03. Accesat 03 02, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/ucraina-nu-confirma-a-doua-runda-de-negocieri-cu-rusia-nu-se-stie-cand-vor-avea-loc-1857315>.

Council of Europe. 2022. *Council of Europe suspends Russia's rights of representation*. 25 February. Accesat 03 01, 2022. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-suspends-russia-s-rights-of-representation>.

Council of the EU. 2022. *Ukraine: Declaration by the High Representative on behalf of the European Union*

on the invasion of Ukraine by armed forces of the Russian Federation. 24 February. Accesat 03 02, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/24/ukraine-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-invasion-of-ukraine-by-armed-forces-of-the-russian-federation>.

Courtney, William, și Peter A. Wilson. 2021. *Rand Corporation*. 8 12. Accesat 02 28, 2022. <https://www.rand.org/blog/2021/12/expect-shock-and-awe-if-russia-invades-ukraine.html>.

Davies, Pascale. 2022. „Is Russia using cyberattacks in the war with Ukraine and could sanctions provoke more of them?” *Euronews.next*. <https://www.euronews.com/next/2022/02/24/russia-is-using-cyberattacks-in-the-war-with-ukraine-and-sanctions-may-increase-them>.

Department of the Treasury. 2022. *Directive 4 Under Executive Order 14024 Prohibitions Related to Transactions Involving the Central Bank of the Russian*. 28 02. Accesat 03 01, 2022. https://home.treasury.gov/system/files/126/eo14024_directive_4_02282022.pdf.

Deutsche Welle. 2022. *The European Union prepares for millions of refugees from Ukraine*. 28 Februarie. Accesat Martie 1, 2022. <https://www.dw.com/en/the-european-union-prepares-for-millions-of-refugees-from-ukraine/a-60939993>.

Digi 24. 2022a. „Rusia nu a atacat niciodată pe nimeni prima și nici nu vrea să pronunțe cuvântul „război”, susține purtătorul de cuvânt al lui Putin”. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia/rusia-nu-a-atacat-niciodata-pe-nimeni-prima-si-nici-nu-vrea-sa-pronunte-cuvantul-razboi-sustine-purtatorul-de-cuvant-al-lui-putin-1844005>.

Digi 24. 2022b. „Buletin de știri”. Digi24. martie 2.

Digi24. 2022c. „România închide toate site-urile de propagandă ale Moscovei. Russia Today și Sputnik sunt interzise”. 28 02. <https://www.digi24.ro/stiri/romania-inchide-toate-site-urile-de-propaganda-ale-moscovei-russia-today-si-sputnik-sunt-interzise-1854019>.

Dorman, John L. 2022. *Former Russian President Dmitry Medvedev threatens to cut diplomatic ties to Western countries in response to sanctions over Ukraine*. Editor Insider. 26 February. Accesat februarie 28, 2022. <https://www.businessinsider.com/medvedev-putin-sanctions-west-ukraine-cutting-diplomatic-ties-death-penalty-2022-2>.

European Commission. September 2021. *EU energy in figures*. Statistical Pocketbook 2021, Publications Office of the European Union.

—. 2022. *EU Solidarity with Ukraine*. Accesat 3 2, 2022. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine_en.

—. 2022. *Joint Statement on further restrictive economic measures*. 26 February. Accesat 03 02, 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1423.

—. 2017. *Relocation: Commission launches infringement procedures against the Czech Republic, Hungary and Poland*. 14 Iunie. Accesat Martie 1, 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/DA/IP_17_1607.

European Commission. 2022. „Statement by President von der Leyen at the joint press conference with NATO Secretary-General Stoltenberg and President Mi-

chel”. Accesat 3 1, 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_1332.

European Commission. 2022. „Ukraine: EU coordinating emergency assistance and steps up humanitarian aid.” Accesat 3 1, 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_1462.

European Council. 2022. *Russia's military aggression against Ukraine: EU imposes sanctions against President Putin and Foreign Minister Lavrov and adopts wide ranging individual and economic sanctions*. 25 February. Accesat 03 01, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/25/russia-s-military-aggression-against-ukraine-eu-imposes-sanctions-against-president-putin-and-foreign-minister-lavrov-and-adopts-wide-ranging-individual-and-economic-sanctions>.

—. 2022. *Timeline - EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine*. 24 02. Accesat 03 02, 2022. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-ukraine-crisis/history-ukraine-crisis>.

European Parliament. 2022. „Parliament approves €1.2 billion in loans to Ukraine.” *Press Release*. 16 February. Accesat februarie 25, 2022. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220211PR23122/parliament-approves-EU1-2-billion-in-loans-to-ukraine>.

Eurostat. 2022. *Inflation in the euro area*. 2 March. Accesat martie 2, 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Inflation_in_the_euro_area.

Eurostat. 2022. *Russia-EU – international trade in goods statistics*. February. Accesat martie 2, 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Russia-EU_%E2%80%93_international_trade_in_goods_statistics.

EUvsDisinfo. 2022. „Grotesque Kremlin farce turns into a bloody tragedy”. Issue 272. <https://euvsdisinfo.eu/grotesque-kremlin-farce-turns-into-a-bloody-tragedy>.

Farge, Emma. 2022. "Russia Says 'Real Danger' Of Ukraine Acquiring Nuclear Weapons Required Response". Reuters. Accesat la 2 martie 2022. <https://www.reuters.com/world/russias-lavrov-says-there-is-danger-ukraine-acquiring-nuclear-weapons-2022-03-01>.

Foreign Policy. 2021. „NATO Chief on Afghan Legacy: 'Have To Ask Some Difficult Questions'.” *Foreign Policy*, 23 9. Accesat 2 28, 2022. <https://foreignpolicy.com/2021/09/23/nato-jens-stoltenberg-aucus-afghanistan-legacy-terrorism-russia-united-nations-general-assembly-military>.

Goșu, Armand, Dogioiu, Ioana. 2022. "Armand Goșu: Putin Se Va Prăbuși. Gata, Se Termină!". *Spotmedia.Ro*. <https://spotmedia.ro/stiri/eveniment/armand-gosu-putin-se-va-prabusi-gata-se-termina-interviu>.

Greene, Richard Allen. 2022. *Half of Russians say it would be right to use military force to keep Ukraine out of NATO*. 23 02. <https://edition.cnn.com/interactive/2022/02/europe/russia-ukraine-crisis-poll-intl/index.html>.

Hasselmann, Donata. 2021. „Using refugees for strategic purposes has a very long history.” *Mediendienst Integration*. 15 Noiembrie. Accesat Ianuarie 25, 2022. <https://mediendienst-integration.de/artikel/using-refugees-for-strategic-purposes-has-a-very-long-history.html>.

Hinnant, Lori. 2022. *Ukraine's economy is another victim of Russia's 'hybrid war'*. Editor Associated Press News. 23 February. Accesat februarie 25, 2022. <https://>

apnews.com/article/russia-ukraine-entertainment-business-economy-kyiv-6c93f4964cd9d26438dfd4e9c38fe76c.

Hobsbawm, E. J. 1997. "Națiuni și naționalism din 1780 până în prezent". Chișinău: Editura Arc.

Hofmann, Frank. 2022. „Războiul hibrid al Rusiei contra Ucrainei și miza lui economică.” *DW*. <https://www.dw.com/ro/r%C4%83zboiul-hibrid-al-rusiei-contra-ucrainei-%C5%9Fi-miza-lui-economic%C4%83/a-60825026>.

Holland, Ben, Scott Johnson, Jamie Rush, Anna Wong, și Tom Orlik. 2022. *How War in Ukraine Threatens the World's Economic Recovery*. Editor Bloomberg. 25 February. Accesat februarie 28, 2022. <https://www.bloomberg.com/news/features/2022-02-25/war-in-ukraine-how-the-ukraine-russia-conflict-could-impact-the-global-economy>.

HotNews.ro. 2022. „Ce înseamnă recunoașterea de către Rusia a independenței Donețk și Luhansk”. 22 02. <https://www.hotnews.ro/stiri-international-25379924-inseamna-recunoasterea-catre-rusia-independentei-donetk-lugansk.htm>.

Hume, Neil, Emiko Terazono, și Tom Wilson. 2022. „European gas prices soar and oil tops \$105 after Russia attacks Ukraine.” *The Financial Times*, 24 February. Accesat martie 2, 2022. <https://www.ft.com/content/c6303127-5edf-4256-9c25-ffa75766002>.

IFRC. 2022. *Preliminary Emergency Appeal. Europe/Ukraine and impacted countries crisis*. 28 Februarie. Accesat Martie 1, 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/europe-ukraine-and-impacted-countries-crisis-preliminary-emergency-appeal-no-mdrua011>.

Interfax-Ukraine. 2014. „Militants have Russian weapons that have never been in service with Ukrainian army – Heletei.” *Interfax-Ukraine*, 22 08. Accesat 02 28, 2022. <https://en.interfax.com.ua/news/general/219481.html>.

Jakes, Lara. 2022. *For Ukraine's Refugees, Europe Opens Doors That Were Shut to Others*. 26 Februarie. Accesat Februarie 28, 2022. <https://www.nytimes.com/2022/02/26/us/politics/ukraine-europe-refugees.html>.

Jayanti, Suriya. 2022. „The Vital Missing Link in the U.S. Sanctions Against Russia.” *Time*, 26 February. Accesat februarie 28, 2022. <https://time.com/6151766/u-s-sanctions-against-russia-gas-oil>.

Kiss, Robert. 2022. „Rusia ar fi folosit bomba termobarică în atacul asupra Ucrainei. „Au folosit bomba cu vid astăzi.” *Digi24*, 01 03. Accesat 03 02, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/rusia-ar-fi-folosit-bomba-termobarica-in-atacul-asupra-ucrainei-au-folosit-bomba-cu-vid-astazi-1855717>.

Koranyi, Balazs, și Francesco Canepa. 2022. *Exclusive: ECB policymakers told Ukraine war may shave 0.3%-0.4% off GDP*. Editor Reuters. 25 February. Accesat martie 2, 2022. <https://www.reuters.com/business/exclusive-ecb-policymakers-told-ukraine-war-may-shave-03-04-off-gdp-2022-02-25>.

Kurmayer, Nikolaus J. 2022. *Germany's 'hydrogen diplomacy' under fire in ukraine*. Editor Euractiv. 19 January. Accesat februarie 28, 2022. <https://www.euractiv.com/section/energy/news/germanys-hydrogen-diplomacy-under-fire-in-ukraine>.

League of Nations. 1936. *1936 Convention Regarding the Regime of the Straits*. 20 July. Accesat 03 02,

2022. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20173/v173.pdf>.

Magdin, Radu, Prelipceanu. Magda. 2022. "O amenințare tactică, parte a războiului informațional". *RFI România: Actualitate, Informații, Știri În Direct*. Accesat la 2 martie 2022. <https://www.rfi.ro/politica-142955-analistul-radu-magdin-despre-amenintarea-cu-arma-nucleara>.

Marina, Georgiana. 2022. „A șaptea zi de război în Ucraina. Orașul Harkov sub asediu, clădiri distruse. Guvernatorul regiunii: 21 de morți, 112 răniți.” *Digi24*, 02 03. Accesat 03 02, 2022. <https://www.digi24.ro/stiri/externe/a-saptea-zi-de-razboi-in-ucraina-parasutisti-rusi-au-aterizat-in-harkov-se-duc-lupte-grele-armata-ucraiana-au-atacat-un-spital-1856767>.

Matthews, Christopher M., și Jenny Strasburg. 2022. „Exxon to Shut Down Oil Production in Russia After Ukraine Attack.” *The Wall Street Journal*, 1 March. Accesat martie 2, 2022. https://www.wsj.com/articles/exxon-to-shut-down-oil-production-in-russia-after-ukraine-attack-11646180028?mod=article_inline.

McAuliffe, Marie, și Anna Triandafyllidou (ed.). 2022. *World Migration Report 2022*. IOM. Accesat Februarie 28, 2022. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>.

McWilliams, Ben, Giovanni Sgaravatti, Simone Tagliapietra, și Georg Zachmann. 2022. *Can Europe survive painlessly without Russian gas?* Editor Bruegel Blog. 27 January. Accesat februarie 28, 2022. <https://www.bruegel.org/2022/01/can-europe-survive-painlessly-without-russian-gas>.

Morgan, Patrick M. 2003. *Deterrence Now*. Cambridge: Cambridge University Press.

Morrow, James D. 2000. "The Ongoing Game-Theoretic Revolution", în Midlarsky, Manus I. 2000. *Handbook of War Studies II*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Mueller, John E. 1990. *Retreat From Doomsday*. New York: University of Rochester Press.

Muzyka, Konrad. July 2021. *Russia Goes to War> Exercises. Signaling, War Scares, and Military Confrontations*. Center for Strategic and International Studies. Accesat februarie 28, 2022. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210728_Muzyka_Russia_Goes_to_War.pdf?qnfnI0mfSLu6W0DpshLwh890HFAbn.d2.

NATO. 1997. „Charter on a Distinctive Partnership between the North Atlantic Treaty Organization and Ukraine.” Accesat 3 1, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25457.htm.

NATO. 2022a. „NATO Allies boost support to Ukraine.” Accesat 2 28, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192476.htm.

NATO. 2022c. „NATO Response Force.” Accesat 3 1, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_191691.htm.

NATO. 2022. *Press briefing by NATO Secretary General Jens Stoltenberg following an extraordinary meeting of the North Atlantic Council*. 24 feb. Accesat 03 02, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192408.htm.

NATO. 2022. *Press conference with NATO Secretary General Jens Stoltenberg and the Prime Minister of*

the United Kingdom, Boris Johnson. Feb. 10. Accessed 02 01, 2022. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_191641.htm.

NATO Strategic Communications Centre of Excellence. 2015. „Analysis of Russia's information campaign against Ukraine”. https://stratcomcoe.org/uploads/pfiles/russian_information_campaign_public_12012016fin.pdf.

NATO. 2022. „Relations with Russia”. 26 02. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50090.htm.

NATO. 2022. „NATO-Russia relations: the facts”. 27 02. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_111767.htm.

Newsletter anti-fake. 2022. „Pacea pe continentul nostru a fost zdruncinată”. <https://www.antifake.ro/newsletterul-anti-fake-pacea-pe-continentul-nostru-a-fost-zdruncinata>.

OHCHR. 2022. *Ukraine: Civilian casualties as of 24.00 1 March 2022*. 2 Martie. Accesat Martie 2, 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-civilian-casualties-2400-1-march-2022-enruuk>.

Pola, Lem, și John Ross. 2022. *Russian academics risk arrest to oppose Ukraine war*. 01 03. <https://www.ti-meshighereducation.com/news/russian-academics-risk-arrest-oppose-ukraine-war>.

Politiia de Frontieră Română. 2022. *Comunicate / Știri și informări*. 2 Martie. Accesat Martie 2022, 2022. <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/n-stiri-si-evenimente-1>.

Politiia de frontieră. 2022. *Traficul la frontoeră în data de 1 martie 2022*. 2 Martie. Accesat Martie 2, 2022. <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/i-traficul-la-frontiera-in-data-de-01-martie-2022-28274.html>.

Quackenbush, Stephen L., Zagare, Frank C. 2016. "Modern Deterrence Theory". *Oxford Handbooks Online*. doi:10.1093/oxfordhb/9780199935307.013.39.

Radio Free Europe/Radio Liberty. 2022. „Zelenskiy Says Ukraine Has Suffered 'Serious Losses' After Russian Air Strikes Pound Dozens Of Targets.” *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 24 02. Accesat 02 28, 2022. <https://www.rferl.org/a/putin-ukraine-military-operation/31719680.html>.

Redacția G4Media. 2022. „Analiză: Experții militari ucraineni explică eșecul de până acum al rușilor: „Aplică tactici vechi, sovietice”/„S-a știut ora și locurile în care vor ataca”/„Coloanele de tancuri merg în marș, par să stea la coadă, la dispoziția noastră.” *G4Media*, 28 02. Accesat 03 02, 2022. <https://www.g4media.ro/analiza-expertii-militari-ucraineni-explica-esecul-de-pana-acum-al-rusilor-aplica-tactici-vechi-sovietice-s-a-stiut-ora-si-locurile-in-care-vor-ataca.html>.

Reuters. 2022. *Anti-war protests held in cities across Russia, 2,000 people arrested*. 27 02. <https://www.reuters.com/world/europe/police-detain-more-than-900-people-anti-war-protests-across-russia-monitoring-2022-02-27>.

Reuters. 2022. „Extracts from Putin's speech on Ukraine”. 21 02. <https://www.reuters.com/world/europe/extract-s-putins-speech-ukraine-2022-02-21>.

Reuters. 2022. *OSCE monitoring mission staff pull out from eastern Ukraine*. 13 February. Accessed 03 02, 2022. <https://www.reuters.com/world/us/us-staff-osce-begins-pullout-donetsk-eastern-ukraine-2022-02-13>.

Riley, Charles. 2022. *Two Russian oligarchs call for an end to Putin's war*. 01 03. [https://edition.cnn.com/2022/02/28/business/oligarchs-russia-ukraine-fridman-](https://edition.cnn.com/2022/02/28/business/oligarchs-russia-ukraine-fridman-deripaska/index.html)

[deripaska/index.html](https://edition.cnn.com/2022/02/28/business/oligarchs-russia-ukraine-fridman-deripaska/index.html).

Rudnițchi, Constantin. 2022. *Sancțiuni și izolare*. Editor RFI. 1 martie. Accesat martie 2, 2022. <https://www.rfi.ro/economie-142991-rusia-sanctiuni-izolare>.

Sagan, Scott D., Suri, Jeremi. 2003. "The Madman Nuclear Alert: Secrecy, Signaling, And Safety In October 1969". *International Security* 27 (4): 150-183. doi:10.1162/016228803321951126.

Schelling, Thomas C. 1966. *Arms and Influences*. New Haven: Yale University Press.

Shehadi, Sebastian. 2022. *Opinion: Why the Ukrainian economy matters to Russia (and the rest of the world)*. Editor Investment Monitor. 28 February. Accesat martie 1, 2022. <https://www.investmentmonitor.ai/insights/ukrainian-economy-matters-russia>.

Smith, Tita. 2022. *Shame from some and staunch support among others: Australia's Russian community is bitterly divided over Putin's invasion of Ukraine as protests erupt around the country*. 27 02. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10556399/Australias-Russian-community-divided-Putins-invasion-Ukraine.html>.

Tannenwald, Nina. 2008. *The Nuclear Taboo*. Cambridge: Cambridge University Press.

TASS. 2022. *Decision taken on denazification, demilitarization of Ukraine — Putin*. 24 Feb. Accesat 03 02, 2022. <https://tass.com/politics/1409189>.

TASS. 2021. *Over 80% of Russians support reunification of Crimea with Russia, poll reveals*. 11 03. <https://tass.com/society/1264975>.

The Associated Press. 2022. *Europe welcomes Ukrainian refugees but others, less so*. 2022 Februarie. Accesat Martie 1, 2022. <https://www.npr.org/2022/02/28/1083423348/europe-welcomes-ukrainian-refugees-but-others-less-so?t=1646215900404>.

The Guardian. 2021. „Russia issues list of demands it says must be met to lower tensions in Europe. Contentious security guarantees Moscow is seeking include a ban on Ukraine from entering Nato”. 17 12. Accesat 2 25, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/17/russia-issues-list-demands-tensions-europe-ukraine-nato>.

The Institute for Strategic Studies. 2022. *The Military Balance 2022*. Military, Londra: Routledge Taylor & Francis Group.

The Local Germany. 2022. *Berlin's Russian community torn between war fears and loyalty*. 25 02. <https://www.thelocal.de/20220225/berlins-russian-community-torn-between-war-fears-and-loyalty>.

The New York Times. 2022. *Maps: Tracking the Russian Invasion of Ukraine*. 1 Martie. Accesat Martie 2, 2022. <https://www.nytimes.com/interactive/2022/world/europe/ukraine-maps.html>.

The Spectator. 2022. *Full text: Putin's declaration of war on Ukraine*. 24 February. Accesat 03 02, 2022. <https://www.spectator.co.uk/article/full-text-putin-s-declaration-of-war-on-ukraine>.

The Visual Journalism Team. 2022. „Ukraine maps: The battles for Kyiv and Kharkiv.” *BBC News*, 02 03. Accesat 03 02, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682>.

Toosi, Nahal. 2022. "The Line Biden Won'T Cross On Ukraine". *POLITICO*. Accesat la 2 martie 2022. <https://www.politico.com/news/2022/02/23/biden-trops-russia-ukraine-00011049>.

White House. 2021. *Readout of President Biden's Call with President Zelenskyy of Ukraine*. 09 December. Accesat 03 01, 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/12/09/readout-of-president-bidens-call-with-president-zelenskyy-of-ukraine>.

White House. 2022. *Executive Order on Blocking Property of Certain Persons and Prohibiting Certain Transactions With Respect to Continued Russian Efforts to Undermine the Sovereignty and Territorial Integrity of Ukraine*. 21 February. Accesat 03 01, 2022. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2022/02/21/executive-order-on-blocking-property-of-certain-persons-and-prohibiting-certain-transactions-with-respect-to-continued-russian-efforts-to-undermine-the-sovereignty-and-territorial-integrity>.

U.S. Department of the Treasury. 2022. *U.S. Treasury Announces Unprecedented & Expansive Sanctions Against Russia, Imposing Swift and Severe Economic Costs*. 24 February. Accesat 03 02, 2022. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0608>.

U.S. Department of the Treasury. 2022. *U.S. Treasury Imposes Sanctions on Russian Federation President Vladimir Putin and Minister of Foreign Affairs Sergei Lavrov*. February 25. Accesat 03 02, 2022. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0610>.

UNHCR. 2021. *Refugees and asylum-seekers from Ukraine*. Accesat Februarie 28, 2022. <https://data2.unhcr.org/en/dataviz/107>.

—. 2022. *UNHCR mobilizing to aid forcibly displaced in Ukraine and neighbouring countries*. 1 Martie. Accesat Martie 2, 2022. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2022/3/621deda74/unhcr-mobilizing-aid-forcibly-displaced-ukraine-neighbouring-countries.html>.

United Nations Development Programme. 2020. *Ukraine: Human Development Indicators*. Accesat Martie 2, 2022. <https://hdr.undp.org/en/countries/profiles/UKR>.

United Nations General Assembly. 2022. *Aggression against Ukraine*. 01 03. Accesat 03 03, 2022. <https://digitallibrary.un.org/record/3958976?ln=en#record-files-collapse-header>.

USAID. 2022. *Ukraine - Complex Emergency Fact Sheet #2, Fiscal Year (FY) 2022*. 27 Februarie. Accesat februarie 28, 2022. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-complex-emergency-fact-sheet-2-fiscal-year-fy-2022>.

Vlad, Andrei. 2022. „A 6-a zi de război: Rusia amenință Kievul cu „lovituri de mare precizie”. 5 civili ucraineni ar fi murt în urma atacului de la turnul de televiziune din Kiev”. *B1Tv*, 01 03. Accesat 03 02, 2022. <https://www.b1tv.ro/externe/ziua-a-sasea-de-razboi-in-ucraina>

-rusii-aduc-noi-intariri-convoiuil-se-intinde-pe-aproape-27-de-kilometri-1125536.html.

Vorbyov, Niko. 2022. *Russians denounce 'collective punishment' for Ukraine invasion*. 28 02. <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/28/russians-denounce-collective-punishment-for-ukraine-invasion>.

Walt, Stephen M. 2021. „The World Has No Answer for Migration.” *Foreign Policy*. 30 Noiembrie. Accesat Ianuarie 25, 2022. <https://foreignpolicy.com/2021/11/30/belarus-europe-migration-refugees-global-order>.

World Health Organization. f.a. *Ukraine's humanitarian crisis*. Accesat Martie 1, 2022. <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/ukraines-humanitarian-crisis/ukraines-humanitarian-crisis>.

Wright, Robin. 2022. "What Does Putin's Nuclear Sabre Rattling Mean?". Accesat la 2 martie 2022. <https://www.newyorker.com/news/daily-comment/what-does-putins-nuclear-sabre-rattling-mean>.

Yaffa, Joshua. 2021. *Why Is Russia Threatening to Invade Ukraine?* 16 December. Accessed 03 01, 2022. <https://www.newyorker.com/news/news-desk/why-is-russia-threatening-to-invade-ukraine>.

Yuri Levada Analytical Center. 2022. *ANTI-RUSSIAN SANCTIONS*. 01 08. <https://www.levada.ru/en/2022/01/28/anti-russian-sanctions>.

Yuri Levada Analytical Center. 2021. *ESCALATION IN SOUTHEAST UKRAINE*. 19 05. <https://www.levada.ru/en/2021/05/19/escalation-in-southeast-ukraine>.

Zagare, Frank C., Kilgour, and D. Marc. 2000. *Perfect Deterrence. Cambridge Studies In International Relations*. Cambridge University Press.

Zengerle, Patricia. 2022. *White House asks Congress for \$6.4 billion for Ukraine crisis*. Editor Reuters. 26 Februarie. Accesat februarie 28, 2022. <https://www.reuters.com/world/us/white-house-asks-congress-64-billion-ukraine-crisis-2022-02-25>.

ВЦИОМ. 2022. *Специальная военная операция в Украине: отношение и цели*. 28 02. <https://wciom.ru/analytical-reviews/analiticheskii-obzor/specialnaja-voennaja-operacija-v-ukraine-otnoshenie-i-celi>.

Русская православная церковь. 2022. *В.П. Легойда: Изменения границ государств в пределах Русской Православной Церкви не влияют на церковное единство*. 24 02. <http://www.patriarchia.ru/db/text/5903508.html>.

Русская православная церковь. 2022. *Обращение Святейшего Патриарха Кирилла к архипастырям, пастырям, монашествующим и всем верным чадам Русской Православной Церкви*. 24 02. <http://www.patriarchia.ru/db/text/5903795.html>.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor publicate în **Colocviu strategic**, inclusiv a opiniilor exprimate, revine în totalitate autorilor, cu respectarea prevederilor Legii nr. 206 din 27 mai 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare și Legii nr. 8 din 14 martie 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările și completările ulterioare. Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării exacte a numărului și anului de apariție ale publicației din care provin.

Colocviu strategic

Redactor: CS II dr. Cristian BĂHNĂREANU
Pagină web: <https://cssas.unap.ro/ro/cs.htm>
e-ISSN 1842-8096, 199/2022

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Adresă: șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 021.319.56.49, Fax: 021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <https://cssas.unap.ro>